

Branko J. Hribovšek

Imeni Raetia in Schwyz

aprila 2006, dopolnjeno marca 2021

Imeni *Raetia* in *Schwyz*

V tem delu bomo raziskali prvobitni pomen obeh imen. Jezikoslovne podatke, ki so bili doslej sistematično in kategorično, namerno ali pa iz neznanja izpuščeni, bomo posebej upoštevali. Obe imeni sta bili pogosto etimološko raziskovani. Razlage so bile odsev znanja – tako jezikoslovnega kakor tudi zgodovinskega – njihove dobe. Pokazali bomo, da so dosedanje razlage nezadostne in bomo naše podprli z najnovejšimi zgodovinskimi odkritji. Metodo glasovnih premikov ne bomo uporabljali in tako bomo zapustili tudi dosedanje jezikoslovne meje. Imen ne bomo prevajali. Poslovenjena imena bomo uporabili samo, če ne bodo pripeljala do zmot. Latinska imena pa bomo uporabili v izvorni obliki.

V prvotnem besedilu tega spisa sem navedel teorijo paleolitične kontinuitete [1]. Medtem pa je zastarela. Bila bi pa po najnovejših spoznanjih popolnoma pravilna ako bi bila teorija neolitične (delno bakrene dobe) kontinuitete – seve, za evropejske predzgodovinske razmere.

Ta nova spoznanja so dosežek DNK genealogije Y-kromosoma [2]. Ta DNK genealogija omogoča ugotoviti izvor ljudi posamezne skupine (v kateri vsi člani pripadajo znani haplogrupi) ali pa njenemu delu (to je potomcev ali pa sorodnikov), ki so v genealoškem pomenu potomci skupnega prednika, kakor tudi izračunati oceno časovnega razdobja med tem skupnim prednikom in njegovimi sedanjimi potomci. Ta metoda sloni na kinetiki mutacij haplotipa v segmentih Y-kromosoma, ki se ne rekombinira.

S tem so prejšnje postavke postale zgodovinska, še korenitejša, dejstva, kot pa je to teorija paleolitične kontinuitete predpostavljala.

- Ohranitev je zakon jezikovne spremembe je izjema (prevzeto po M. Alineiju).
- Pretežno protoslovanski osnova (haplogrupa R1a1) je bila od začetka nove kamene dobe (od približno 11,600 let) razširjena po vsej Evropi in njen jezik je odgovaljal ProtoIE jeziku.
- V Evropi obstoja slovanska jezikovna skupnost od nove kamene dobe (od približno 5500 let).
- Današnji slovanski narodi živijo na ozemlju, na katerem so se razvijali od nove kamene dobe, tazen manjših kasnejših premikov na večinoma mejnih področjih.
- Takšno mejno področje so Alpe, kjer se vse velike IE jezikovne skupine srečajo.
- Divje tolpe so se kot priseljenci (haplogrupa R1b1) iz Afrike čez Gibraltar (pred približno 4500 leti) razširili v zahodno Evropo in so prvotno domače prebivalstvo večinoma pomorili, zasušnili ali pa pregnali. Pomešali so se z ostankom prvotnega domačega prebivalstva in so tako predniki sedanjih zahodnoevropejskih narodov. Tako so pridobili svojo „plemenito“ belo polt in iz mešanice njihovih neindoevropskih (ne-IE) prajezikov z slovanskimi prajeziki so nastale njihove sedanje IE jezikovne skupnosti.

Osnove in metoda

Glasovni premik je bil zelo uspešen v jezikoslovju razvoja indoevropskih [2a] korenov, vendar pa je pogosto zmoten zaradi neprilagodljive sheme [3]. Besedne korene na ta način samo sami zgradimo in so tako umetni. Temu se bomo v tem delu izognili. Ravnotako ne bo imel za nas posebne veljave celo pojem razlike med besedo, besedno podstavo in besednim korenem.

V nasprotnem so sanskrit, slovenščina, angleščina, nemščina itd. „resnični“, obstojajoči jeziki. Sanskrit je star nekoliko tisočletij in je zaradi tega najbolj podoben domnevni indoevropski jeziku ali prajeziku. Dokazano je, da je slovenščina zelo stara [4,5] in si deli pogosto v skoraj isti ali rahlo spremenjeni obliki veliko besed (odvisno od vira do 30% [6]), s skoraj istim ali podobnim pomenom s sanskrtom. Slovenščino lahko zato uporabimo kot „merilo“ ali pa „vzorec“ za razvoj besede in njenega pomena. Uspeh slovenščine pri pojasnilu alpskih krajevnih imen ne moremo zanikati [6]. Sicer pa bo za nas odločilna skupna indoevropska dediščina.

Iskali bomo besedne korene, odgovarjajoče pomene kakor tudi pomen njihovih zloženk v sanskrtu, slovenskih sorodnic in njihovih miselnih povezav. Podali bomo nekaj nemških sorodnic, prevodov v angleščino in ob priložnosti v nemščino. Popazili bomo na možno spremembo pomena z enakozvočnicami, napačnega pomena zaradi blizuzvočnic, kakor tudi možnih primerov sopomenk, ki so bile zaradi tega mogoče napačno prevedene.

V naslednjem bomo upoštevali tudi stanovitnost imen. Celo naša osebna imena lahko sledimo brez posebnega napora skozi stoletja ali celo tisočletja. Pri imenih so glasovne spremembe manj izrazite kot pri navadnih besedah. Beseda, ki postane ime, izgubi svoj vsebinski pomen ali veljavo – uporabljamo jo za označbo nečesa posameznega kljub temu, da mogoče obstoja v več primerkih (napr. več oseb z istim imenom) - in to samo pri razmerju k označenem. Največ glasovnih sprememb povzroči prevzem imena v tuj jezik. To je posebej značilno za imena krajev. Zaradi tega so glasovna pravila za imena manj uporabna, da mogoče celo popolnoma neprimerna. Imena ostanejo večinoma podobna svojemu izvoru.

Najstarejše različice imena *Raetia*

Reitija ali **Rehtia** je ime venetske boginje; odvisno od tolmačenja črk ali znakov v napisih na glinenih ploščicah. Nekateri jezikoslovci jih tolmačijo kot **šajnatej reitijai**, (dajalnik; *sijajni Rejtiji*) [6], ali **sahnateh rehtiah** (*ozdravljujoča Rehtia*) [7]; atestinske ploščice ES 64, Este, [Ateste] tavolette alfabetiche, 5. in 6. stoletje p..K., Rimljani so jo latinizirali kot **Rectia**.

Raeticam (prid.), **Raetes**, in **Retico** raetsko [vino], Reti, in ime gore, lat. po Marcus Porcius Cato Maior (234-149 p. K.), Polybios iz Megalopolisa (2. stol. p. K.), Marcus Tullius Cicero (106-43 p. K.), Marcus Iunianus Iustinus (2. stol.), Pompeius Trogus (1. stol. p. K.), Quintus Horatius Flaccus (65-8 p. K.), Strabon od Amaseie (63 p. K.-20), Titus Livius, Publius Ovidius Naso (43 p. K.-ev. 18), Plinius Secundus Maior (23-79), Pomponius Mela (43), primerjaj pregled v [8].

Raetia (**Rhaetia**) ime rimske province; prvokrat omenjeno pri Marcusu Velleiusu Paterculusu [9], približno 19 p. K.

Raetovarri, **Raetobarii** alemansko pleme [10] na Bavarskem, očitno posmehljivo ime, ki pomeni retski barbari ali bedaki (lat. *vari* - bedak, butec).

Retra, **Rhetra**, **Rethra** ime lužiškega svetišča (Lužica, Lausitz) posvečenega boginji Živi, boginji plodnosti in pomladi. Cesar Otto I. je požgal Retro (955), por. kronisti Thitmar von Merseburg (1008-1018) [11], Adam von Bremen in Helmond.

V retskih napisih, ki jih hranijo v muzeju v Estah, se nahajajo sledeče besede:

RITANIM, RITAL, RITIEI, REITEMU, RITIEM, RITAMNE

Prevedene so kot spreganje glagola loviti in – **REITEMU** – lovcu (daj.)[6]. Napisi so vrezani na jelenove rogove, kar potrjuje pravilnost prevoda. Vsekakor pa je dovoljena predpostavka, čeprav malo verjetna, da je morda beseda **REITE(MU)** retska samooznaka, ki nima ničesar skupnega z lovom. Napis ne bi bil s tem manj jasen ali važen, mogoče bi bil celo bolj pomemben. No, za naša naslednja tolmačenja pa to ni pomembno.

Sedanja imena

Rätia, Rhaetia, Raetia	po latinskem izvorniku domovina Retoromanov v Graubündnu,
Räticon	gorska skupina v vzhodnih Alpah,
Resia, Reschen	vas na reschenskem prehodu na južnem Tirolskem,
Rezija, Resia (it)	ali „rezijska Slovenija“, dolina in potok v Italiji, ki meji na Slovenijo v Julijcih, domovina rezijskih Slovencev.
Retra	ime antičnega slovanskega svetišča, ki se je nahajalo nekoč v deželi Mecklenburg-Vorpommern (Pomorjansko), v Nemčiji,
Ries [Nördlinger]	pokrajina na Bavarskem, baje poimenovana po Raetovariih.

Ta imena so preživela velika zgodovinska obdobja, medseboj so razmeroma oddaljena v zgodovinskem in v zemljepisnem smislu. Toda ona niso slučajno enaka ali podobna, ravnotako tudi ne neodvisna, temveč imajo isto poreklo.

Kaj podpira to trditev?

- **Reitija** je bila venetska boginja – Veneti (Venedi, Venethi, Venadi ali Ouenedai, Plinius starejši, Tacitus in Ptolomeus iz Aleksandrije) so živeli od severne Italije do Baltika, od Bretagne do Črnega morja [6] in to dejstvo tolmači zemljepisno razširjenost imena.
- **Reti**, Rimljani so jih označevali kot etruščanske potomce, kot „narod“ ali „pleme“ istega jezika. S tem so jih postavili v venetsko deželo, ker so bili Veneti severni sosedje Etruščanov – in ta venetska povezava je danes priznana.
- Rimljani so prevzeli ime **Raetes** od skupnih sosednjih narodov in so ga obdržali.
- Ime **Raetes** izhaja zelo verjetno iz samooznake.
- Provinca **Raetia** (*prima* in *secunda*) je bila skozi stoletja del Rimskega imperija [8]; ime (*primae*) je nadomestilo šele v poznem srednjem veku ime Graubünden – tako sledijo nepretrgoma imena **Raetia, Rätia** ali **Rhaetia**.
- Ime **Rezija** ali **Resia**, izhaja iz rimske **Raetie** – vsi, dolina, potok in vas, se nahajajo na mejah (na alpskih prehodih).
- Potomci Venetov so Slovani [6], tako polabski Slovani kakor tudi Slovenci – iz tega sledijo tudi neprekinjenost imena **Retra, Rezija** ali **Resia**.
- Venetska **Reitija** izhaja iz časov pred Rimskim imperijem in ta ni nikdar segal do Pomorjanskega, pokrajine, ki je imela prvotno slovanske prebivalce. Rimljani niso imeli kulta **Reitije** in ga tudi niso širili. Bogove so primerjali lastnemu panteonu in jim dajali latinska imena. Za **Reitijo** niso imeli lastnega “odgovarjajočega” boga in so zato latinizirali ime v **Rectio**.
- Indoevropsko poreklo poganskih ver in kultov potrjuje skupni izvor obeh kultov, kulta **Reitije** in kulta **Retre-Žive**. **Reitija** je zelo staro izvorno božanstvo kakor tudi **Retra-Živa**. Oba kulta sta

dejansko ista [6]. Skozi stoletja je kult **Reitije** postal kult **Žive** [11a], ime **Retra** pa je ostalo bolj kot ime svetišča.

Kaj pa govori proti?

- Znanstveniki si niso edini o poreklu Retov [6]. Predpostavljajo indoevropsko poreklo ali pa indoevropsko zaradi keltske asimilacije. Trdijo, da so Reti različna plemena [8], ki so jih Rimljani imenovali s skupnim imenom.
- Ime, če je predindoevropsko, ne moremo tolmačiti.
- Potomci Venetov niso Slovani [2], ime nekega starejšega naroda so uporabili sosedje za Slovane (razlaga na osnovi teorije o selitvi narodov).
- Reti so bili samo neko lokalno pleme, imena **Rezija** in **Resia** (kakor tudi “germanizirana” imena) so skupnega porekla, lužiška **Retra** pa je samo naključje.
- Kako so se Reti imenovali sami ni znano. Tolmačenja so nesmiselna, če je ime tujega porekla.
- Rimljani so trdili, da so Reti dobili ime po nekem njihovem vodji **Raetusu** [8].

Reti kot „narod“

V kronikah antičnih pisateljev povzročajo navidezno največjo zmešnjavo protislovja v zvezi z retskimi sorodniki. Iz tega sledi, da so se Reti bili zagotovo “etnično” bistveno razlikovali od Rimljanov in Grkov [12].

Celotna problematika retskih “sorodnikov” in temu odgovarjajočih “narodov” v antični literaturi vodi, površno gledano, samo k nasprotujočima si rešitvama: Ali niso imeli antični avtorji o njih nikakršnih zanesljivih podatkov in so bolj ugibali, ali pa so imeli vsi prav.

Druga rešitev je možna samo v primeru, če je bila opazna povezanost med “narodi”, ki so jih šteli za retske sorodnike. Vsi ti “narodi” so živeli v razsežnih, različnih pokrajinah, zato ostane očitno samo jezikovna sorodnost, ki so jo lahko slišali drugače govoreči Italiki in Grki. To postavko je bil dal in potrdil že Jordanes (okrog 551) [13], ki je smatral Liburne, Rete in Venete za Ilirce, Slovane (Sclavini) in Ante za Venete, torej tudi za Ilirce. Njegov sodobnik Jona Bobbiensis (543-615) je poročal enako – Veneti se imenujejo tudi Slovani (Sclavi) [14]. Iz tega lahko sklepamo, da je zelo “etnično” izenačeno prebivalstvo bivalo zelo dolgo na razsežnem področju v antiki, točno tako, kot sledi iz teorije paleolitične kontinuitete.

Z mnogimi “narodi” (razprava o definiciji naroda, etnične skupine itd. je izven meja tega dela; zato uporabljamo enostavne, ne popolnoma razjasnene pojme), ki jih naštevajo antični avtorji, moramo upoštevati, da podpirajo drugo rešitev še sledeča dejstva:

- Mnoge „narode“ so naštevati v zelo dolgem obdobju.
- Antični avtorji so imeli zelo omejene podatke eden o drugemu kakor tudi o delih drugega,
- Gostota prebivalstva je bila tako nizka, da je vsak “narod” štel največ nekoliko tisoč duš [15],
- Pravzaprav imamo opravka z samo nekoliko družinskih zvez, mogoče največ z nekoliko plemen in ne z narodi, ki naj bi imeli različne jezike.
- “Politične” stranke, dejansko razbojniki, plenilci in oborožene tolpe so bili pogosto “etnični” tujci, ki so gospodarili nad prebivalstvom kot “elita” in podjarmljen “narod” so poimenovali po njih.
- Antični avtorji so pogosto razširili ime daleč čez dejanske meje, kakor tudi še sedanji zgodovinarji v službi svojim gospodarjem.
- Antični avtorji so bili člani “elit”.

Zaradi tega bomo ostali pri Venetih, pri njihovih sorodnikih Retih, dokazanem antičnem prebivalstvu velikega dela antične "divje" Evrope.

Ime *Raetia* – trenutno veljavne postavke

Trenutno priznana etimologija imena ***Raetia*** predpostavlja, da je keltska beseda ***rajt*** ali ***rait***, ki pomeni *gorsko deželo*, koren imena [16]. Reti naj bi bili gorski prebivalci, ki živijo predvsem od živinoreje. To seveda nasprotuje dejstvu, da so plug izumili Reti – h čemer se bomo kasneje vrnil. Nasprotno lahko sklepamo tudi iz rimskih poročil, ki hvalijo visoko kakovost retskih vin. Obe dejstvi dokazujeta, da so Reti imeli visoko razvito poljedelstvo. Rimski avtorji tudi poročajo, da so Galci pregnali Rete v gore, kjer so jih bili kasneje, kot pravijo sedanji zgodovinarji, asimilirali Kelti [8]. Keltska etimologija imena je zato protislovna sama sebi.

V Strabonovem poročilu o Paflagoniji so med naštetimi imeni tudi imena ***Aeniates*** in ***Rhatotes***. Oboja naj bi bila vzporednice imen ***Rhaetia*** in ***Aenus*** (Inn). Ime ***Rhaetia*** naj bi bilo iz akadskega ***ratum***, aramejskega ***rahat*** (reka, vodni tok) [17]. Tudi slovenski ***rahot***, ***grohot*** je pogosto hidronim, kot napr. ***Rohot***, ***Rohat*** itd. [18]. O zavrženi postavki semitskega porekla Retov glej [8].

Te etimologije predpostavljajo, da je ime ***Raetia*** prvobitno toponim. Reti naj bi bili takorekoč poimenovani po njihovi domovini. To bi tudi pomenilo, da je to tuje poimenovanje, čeprav bi bilo to ime po lastnem imenu njihove retske domovine.

Ime *Raetia* – najstarejši primerki

Najstarejše poročano ime je ***Reitija*** in poslednje je ***Retra***. Obe različici sta ženski in se odnašata na boginjo, ki so jo častili Veneti in tako zagotovo tudi Reti, kakor tudi lužiška plemena v svetišču ***Retri*** kot boginjo ***Živo***. Lužiška boginja je bila po poročilih dejansko boginja plodnosti [11].

Upoštevajoč podzavestne psihične arhetipe [19] in najstarejše verske predstave, je bil kult Velike Matere kot simbol plodnosti in prvobitne rodilje vesplošen. Velika Mati je lahko dobrohotna kakor tudi uničujoča, njej pripada prst, obdelana polja, ona preživlja, ščiti in je Pramati človeštva. ***Reitijo*** lahko brez dvoma poistovetimo za dobrohotno Veliko Materjo, arhetipom v Neumannovem smislu [19].

Ime *Raetia* – sorodne besede

Kje lahko začnemo?

Najbolj zanesljivo je, če upoštevamo ime ***Reitija***, z napisov iz Est [6], za najbližje izvirnemu imenu in da je bila ***Reitija*** Velika Mati, boginja plodnosti, roditeljica, zaščitnica in rednica.

Za tolmačenja bomo izbrali nekaj besed, njihove sorodnice – glasovne in pomenske – kakor tudi njihov pomen v Sanskritu.

Upoštevali bomo sledeče, podobne besedne korene [20]:

raj, ***rat***, ***ret***, ***rod***, ***rja***, ***rt***

Najbolj zanimiv je seveda ***ret***. V sanskritskem slovarju najdemo [21]:

reta , ***retra*** seme

Ostale besede (ne bomo jih posamezno naštevali , glej sanskritski slovar), ki vsebujejo isti koren, imajo sledeč pomen: zaploditi, oploditi, spočeti potomstvo itd.

Primerjajoč imenu **Reitija**, imamo slovenska glagola – **rediti** in **roditi** . Iz njih izhajajoče besede **reja**, ***redilja**, ***rodilja** [24] so pomensko in glasovno zelo podobne imenu **Reitija**. Tudi besede **reta**, **rejta**, **rešeto** (sito) - kot orodje za ločitev semena od otrob – in **resa** lahko tolmačimo z sanskritskim korenem **reta**.

Primerjajmo še sledeče besede (glasovne veljave zapisa glej v [21]), pustimo tudi angleške prevode, saj vsi vsaj nekaj Angleščine razumemo:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
prajan	<i>rojen</i>	to be born	to be born, produced, begotten etc. <i>rojen, narejen, spočet itd.</i>
rata	<i>([imeti] rad</i>	to be fond of (Nem. gern [haben])	to like, to be fond of , pleased, amused, gratified ; fond or enamored of , devoted or attached or addicted or disposed; <i>imeti rad, zadovoljen, hvaležen, zaljubljen, odvisen, razpoložen k ...</i>
rodha	<i>roditi</i>	to bear, (Nem. gebären)	to bear, sprouting, growing; <i>roditi, brsteti, rasti</i>
sRjati	<i>reja</i>	breeding	breeding, create, produce, beget, make; <i>reja, proizvajati, spočeti, narediti</i>
SRSTi	<i>rasti</i>	to grow	to grow production, procreation, creation; <i>rasti, proizvajati, razmnoževanje, stvarjenje</i>

Našteli smo jih, da pokažemo še globjo pomensko sorodnost prej omenjenim korenem. Vse verjetno izhajajo iz neke prabesede, prvobitnem pojmu o rojstvu, ploditvi, plodnosti, potomstvu, razmnoževanju ipd.

Razlage

Koren imena Velike Matere **Reitije** je sanskritska beseda za seme. Plod Velike Matere je tudi njeno seme, so njeni potomci, njeni otroci in tako tudi njen „narod“ in tako tudi njeni častilci – Reti. To vodi h razlagi

Reti, potomci ?

Reti, Reitijini častilci ?

Prvo poimenovanje zveni kot samooznaka. Poimenovanje **Reitijini častilci** je bolj podobno tujem poimenovanju, z morebitno izjemo v smislu **pravih vernikov Reitije**. To poimenovanje delno podpira dejstvo, da se ime prvobitno pojavi v venetskih napisih in da so bili Veneti bližji sorodniki Retov. Veneti so morda imeli, mogoče zaradi etruščanskega vpliva – kakor tudi kasneje Rimljani – bolj razvite verske pojme kot Reti. **Reitijini častilci** lahko potem razlagamo kot *pravoverni*, kot *ortodoksni*.

Zaradi tega lahko postavimo naslednja para simboličnih vprašanj

Reti, potomci ?

Reti, pravoverni ?

(bolj povezani z samooznako)

Reti, Reitijini potomci ?
Reti, Reitijini častilci ?

(bolj povezani z tujo oznako).

Latinske besede [25,26]:

latinsko	prevod
<i>germen –inis</i>	zarodek, poganjek, sorodnik
<i>germino –are</i>	poganjati, brsteti

dovoljujejo tolmačiti ime **Germani** kot prevod imena Reti, potomci, v latinščino. To tolmačenje je tudi zemljepisno upravičeno – **Germani** je bil skupen naziv za prebivalstvo vzhodno od Rena [25,27,28]. Tako smo dali jasen odgovor na vprašanje porekla [27,28] imena **Germani**. Posmeh zgodovine je, da je poreklo imena **Germani** tuj naziv za prebivalce praslovanskega porekla [29]. Iz sanskritskega korena [21]

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrita
<i>reT</i>	reči [govoriti]	to say, (nem. sagen [reden])	to say ,to speak, to ask, request ; <i>reči, govoriti, vprašati, zahtevati</i>

sledi

Reti, govoreči ?

Ta primer ima globlji pomen kot pa izgleda na prvi pogled. Pojavlja se v različnih primerih; primerjamo sledeče:

Glagolu govoriti odgovarja vseslovanski glagol **sloviti**. Sedaj velja, da je iz tega glagola nastalo ime **Slovani**. Zelo verjetno pa je ravno nasprotno – sloviti – **slovansko govoreči** – izhaja iz glagola **slaviti** kot samooznaka **Slaveni**. Izvirni pomen naj bi tako bil **pravoverni** [30]. Sodobna vzporednica je **pravoslavni – ortodoksni**.

Ime **Deutsch** in nemški glagol **deuten** (tolmačiti, razložiti) [31] imata isti koren, katerega izvirni pomen je vsi ali pa ljudje. Ali lahko ime **Deutsch** tolmačimo kot **razumljivo govoreči**? Razložiti, tolmačiti pomeni **napraviti vsem razumljivo** ali v moderni Nemščini „**völkisch machen**“ [32]. Za Slovane so – **Nemci** – nemi.

V rezijskem narečju najdemo (rezijsko) [33]:

rezijsko	slov. narečje	slovensko	angleško
<i>rumunit</i>	<i>romonit</i>	<i>govoriti</i>	to speak

Sanskritski koren [21]:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
ru	<i>rukati, [rjuti, rjoveti]</i>	to roar	to roar, bellow, howl, yelp , cry aloud; <i>rjoveti, lajati, tuliti, bevsinati, glasno kričati</i>

Velja kot koren besede *rumor* itd. in tako tudi glagola **rumunit**. V skladu z prejšnjimi primeri jo lahko tolmačimo tudi drugače:

Rimljani (Romani) – so **romansko govoreči**, to je tisti ki **romonijo**. Ta beseda je bila mogoče novo nadomestilo istopomenski besedi *sloviti*. Ta zamenjava je mogoče posledica rimskega vpliva, nadomestilo za glagol *govoriti*, kakor so ga uporabljali v širšem smislu.

Pompeus Trogus, Marc Iunianus Iustinus in Titus Livius so smatrali Rete za etruščanske potomce [8]. Tukaj naštevamo nekaj etruščanskih besed [34]:

etruščansko	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz etruščanščine
rath	<i>reč, stvar</i>	thing, matter, (case)	sacred thing <i>sveta reč (zadeva)</i>
ratum (latinizirano ?)			according to law (adj) <i>v skladu z zakonom</i>

So te besede tudi povezane z imenom **Raetia**? Boginja **Reitija**, sveta, vsa svetost izhaja iz nje in ona je tudi zakon – to bi lahko bilo tu tolmačenje. Tako sledi

Reti, tisti, ki živijo v skladu z svetim zakonom ?

kar odgovarja **pravovernim**.

Pa ostanimo še malo pri Etruščanih.

Etruščanska [35] samooznaka je bila **Rasna, Rasenna** ali **Raseni** [6,36]. Ime naj bi izhajalo iz imena nekega poglavarja. Koren **ras-** v imenu **Rasenna**, akadsko **rashu** pomeni *poglavar, vodja* ali *poveljujoči*. V etruščanskih napisih naj bi pomenil koren **ras-** tudi *poveljujoči* ali *vodja* [17,18]. Kljub temu predpostavljamo indoevropsko poreklo imena. Sanskritski koren [21]:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
ras, rAs, rAsa, rasana	<i>hreščati, ragljati, režati</i>	to creak, to chatter, to scold	roar, yell, cry, sound <i>rjojenje, krik, glas</i>

Poglejmo še podobne korene v sanskrtu:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
ras, rasA, rasanaA, rasana	<i>rosa, rositi</i>	dew, soft rain	liquid or fluid (body), essence, marrow, the tongue (as the organ of taste), taste, flavor; <i>tekočina ..., jezik</i>

Skoraj enakozvočniška asocijativna povezava jezika z glasom je očitna – **Raseni – tisti ki tvorijo glasove z jezikom** – to je **govoreči**. To kot zamenjava za vodjo, mogoče tudi kot poglavar, ki ima besedo, ki govori v imenu vseh?

V zaključku pripovedi o govorjenju in reku v poimenovanju “narodov” omenimo še, da grški **barbar** (*βάρβαρος* – Negrk, tujec, divjak itd. [37,38]) pomeni **blebetajoč** – in podobno je bil **Tatar** za Mongole - **jecljač** [25].

In za sedaj še poslednja različica:

V skladu z galskim naj bi bil pomen imena **Veneti - priljubljeni**. To odgovarja korenu **ven** v sanskrtu [21, 25]. Obvezno nas spomni na prej omenjeno besedo v sanskrtu - **rata** ([imeti] rad) [21]. Iz tega bi sledilo

Reti, priljubljeni ?

Izvor imen kaže, da razlikovanje v *sebe, svojo družino, naše sorodnike, naš rod, naše pleme* in v *ljudi, ki jih razumemo* ali pa *ne, ki so iste vere* ali pa *ne*, obstoja iz prazračetkov in jo lahko izsledimo iz imen. Težavno je ugotoviti katero ime je samooznaka, katero je tuja oznaka in katero od njiju je ostalo ohranjeno v zgodovini. Zelo verjetno so samooznake najbolj dolgoživeča imena. Druga se lahko takoj izgubijo z zgodovinskimi preobrat. Ime **Raetia** je ostalo ohranjeno tisočletja, ime **Germani** pa se je izgubilo z propadom Rimskega imperija [39].

Pomenske vzporednice, miselne povezanke, delno sopomenke

govoreči, rumunit, sloviti, deuten

in protipomenke

Nemec , Barbar (blebetač), Tatar (jecljač)

so jasno razvidne. Poimenovanje v **tiste, ki živijo v skladu z svetim zakonom** lahko tolmačimo kot **pravoverne** ali kot **ljudi prave vere** . To je tudi vzporednica v poimenovanju in je pravzaprav konvergenca pojmov v imenu. Poimenovanje **priljubljeni** lahko tolmačimo v smislu **prijatelji, znanci** kot nasprotje **sovražniku, tujcu** . V tem primeru pa je verjetno samo slučaj.

Ime *Raetia* – sklep

Ime *Raetia* z največjo verjetnostjo izhaja iz imena boginje *Reitije* in boginja sama je boginja plodnosti, simbol rodovitnosti. Različica z govorečimi in podobno, ni pravzaprav nobena dejanska alternativa. Zaradi stikov z tuje govorečimi je morda samo dodatna lastna oznaka. Z naštetimi vzporednicami lahko to oznako štejemo kot vsesplošno - je prapojem lastne oznake – oznake, ki zapušča področje plemena in obseže tudi “etnične” sorodnike daleč stran.

Tako lahko zaključimo, da je pokrajina *Raetia* poimenovana po *Retih*. Samo ime *Reti* pa sledi iz imena boginje *Reitije* v smislu *potomci*, ki so *rod*, in ves rod imenujemo *narod*.

Dodatno o retski dediščini

Kako tolmačimo slovensko *ralo*, *plug* in *orati*? Upoštevajoč dosedanja tolmačenja, opisujejo prvobitno in primerno simbolično in z sejanjem dejansko oploditev prsti. Primerjajmo tudi besedo *ratar*, toda ne hrvaški ali srbski *rat*, *ratnik*. Poslednji so sorodni sanskrtskemu korenu *rti* (napad) [6,21]. Slovenski *[iz]ruti*, *ruvati*, *rovati*, iz njih izhajajoče besede *rovte* (švicarski *Rüti*) in *rune* niso ali pa so manj sorodne prej omenjenemu.

Plinij Starejši poroča, da so Reti izumili plug. Latinizirana retska beseda je *ploum*, *plovum*. Zelo verjetno je to edina retska beseda, če ne upoštevamo latinizacijo, katere pomen ni sporen.

Osnova je sanskrtska beseda [21]:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
<i>plava</i>	<i>plava</i> <i>plavati</i> <i>pluti, ploviti</i>	[he, she, it] swims to swim to swim [boat], to float	swimming; <i>plavajoč</i>

Plužno rezilo je kot *plavut*, ki *pluje* ali *pluži* skozi prst in pušča *brazdo*, kakor *plovilo* za seboj. Sorodnost k besedi *polje* bi tudi bilo možno.

Poglejmo še kaj je z Nördlingerovim *Riesom*. Sanskrtski koren [21]:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
<i>riS</i>	<i>rezati</i> <i>risati</i> <i>risba</i> <i>ris</i>	to cut to draw drawing magic circle	to injure, hurt, harm, destroy, ruin <i>raniti, poškodovati,</i> <i>uničiti</i>

Iz tega izhaja tudi nemški *ritzen*, *Ritze*, *reissen* (zarezati, zreza, raztrgati). *Ries* odgovarja slovenskemu *risu*, kar je tudi zemljepisno pravilen opis.

Reti in Germani

Zakaj naj bi Rimljani imeli dve imeni, *Raetes* in *Germani* za iste ljudi? Ime *Raetes* je starejše nekoliko stoletij, ako ne tisočletij kakor ime *Germani* in je prišlo preko Venetov in Etruščanov k Rimljanom. Oni so živeli med Reti in Rimljani. Polibius iz Megalopolisa [8] poroča, da je retska in vindelicijska domovina severno od Venetov in Etruščanov.

Rimljani, pravzaprav rimski legionarji so prišli v neposreden dotik z Reti med imperijalnimi vojnami. O temu pričajo Rimska vojna propaganda in poročila (Marcus Tullius Cicero, Cassius Dio Cocceianus [8]).

Zaradi tesnejših stikov in spoznavanja so ime **Raetes** (mogoče celo v retski obliki) prevedli rimski vojaki (Gaius Iulius Caesar: Bellum Gallicum) v **Germani**. Razlog zato je bil mogoče običajno posmehovanje sovražnika z ponižujočimi nazivi. Za dvojno ime bi potemtakem bil vzrok civilna in vojaška uporaba.

Prevod so uporabili tudi za narode, sorodne Retom, ki pa so bili razmeroma bolj oddaljeni in tuji Rimljanom. Kasneje, so jih osvojili, vključili v Rimski Imperij in so jih tako tudi posamično poimenovali. Na ta način so Reti zadržali svoje ime in dobili ime svoje province. Poimenovanje z **Germani** so Rimljani na široko uporabljali in razširili na narode izven rimskih meja. To potrjuje dejstvo, da je bilo ime **Germani** zemljepisno-politična rimska oznaka za vse narode vzhodno od Rena, kakor je bilo tudi poimenovanje **Galli** za narode zahodno od Rena, oboji pa nista nikakor bili "etnični" [28].

Ime Schwyz skozi zgodovino

Ime **Suites** je omenjeno pismeno prvič v dokumentu, ki se nanaša na lastništvo samostana Einsiedeln, napisanem 14. avgusta 972 v samostanu St. Gallen v imenu cesarja Otta II.

Druge kasnejše različice imena so **Swites, Svites, Suytes, Shwitz, Schwytz, Switz, Zwiz, Swiz, Sweitz, Sweytz...** itd. Trdijo, da je ime predalemansko in bi moralo biti bistveno starejše kakor omenjeni dokument. Odlični pregled dosedanjih tolmačenj se nahaja v [40]. Sedaj veljavna [40] razlaga imena **Schwyz** izhaja iz indoevropskega korena:

indoevropsko	slovensko	angleško
*sueid-	svetlikati, lesketati, bleščatito [se]	glitter, to shine
*sueit-	žgati, zagoreti, goreti	to burn

ki je soroden germanski besedi ***swipan**, toda ima poreklo v keltskem deblu ***sveit-os**, ***svet-os**, je romaniziran v ***sved-os** in je nato postal visokostaronemški **swit-es**. Beseda naj bi pomenila *jaso, gozdno čistino, rovte ali krčevino*. Drugi izvod je iz indoevropskega :

indoevropsko	slovensko	angleško
*sueit-	svit, svetloba	light

in zopet v neki drugi različici je prisoten indoevropski ***svit** kot koren [41]. Tolmačenje je jasno, toda imamo nekoliko ugovorov:

- Mogoče smo v zmoti, ampak ostaja vtis, da so pomen *jasa, gozdna čistina* ipd. prvotno izbrali, potem pa so napravili izpeljavo imena.
- Pomen imena je zelo vsakdanji – kot naprimer *Rütti, Feld* itd., imena, katera so zelo pogosta. Ta imena so v jeziku današnjih prebivalcev in so nastala v času rasti prebivalstva.
- Zelo veliko jas in krčevin je bilo v preteklosti – toda ime **Schwyz** je resnično edinstveno in njegova sedanja razlaga ni zadovoljiva.
- Različne oblike imena in popolna izguba prvobitnega pomena kažejo, da je poreklo imena v tujem jeziku.

- Različice oblik družinskega imena **Schwizer, Schwitzer, Schwitter, Sutter** potrjujejo izvor imena v tujem jeziku.
- Besede označene z * so hipotetične, umetne besede, izvedene v skladu z pravili glasovnih premikov iz hipotetičnih jezikov. Ti jeziki pa so izpeljani iz sodobnih jezikov, ki nimajo ničesar skupnega z imenom.
- Prehod iz indoevropskega jezika, čez keltski in romanski jezik v staro visoko nemščino je zelo „tvegan“, ker ni bil ohranjen prvotni pomen imena.
- Imena redko prevajamo in če jih, potem je prevod v uporabi kot tuje poimenovanje in ne kot samooznaka. Zaradi tega so keltske in starovisokonemške oblike istega pomena dvomljive.
- Možne praslovanske vplive sploh niso upoštevali, čeprav so očitno prisotni v alpskih krajevnih imenih.

Ime **Schwyz** – sorodne besede

Najstarejše različice imena **Schwyz** vsebujejo koren [42]:

svit-, suet-, svejt-

To so besede, ki so v dnevni uporabi v sodobni slovenščini in njenih narečjih. Seveda jih popolnoma razumemo, pa bomo zato navedli angleške prevode

svit dawn, [evening light], glimmer, glitter

suet, svejt, svet world, board, council, advice, sacred, [poetic light]

[moj] svet [my] land, [my] estate, [my] homeland, [my] world

Tudi

svetloba light

svitlo, svetlo bright

svêtnik, svetník counsellor, saint (masculine)

svêtnica, svetníca counsellor, saint (feminine)

Pri besedah **svetloba**, **svetiti**, **svetliti** (Hrv.) izguba predpone **sve-** vodi do besede **light** (ki je sorodna korenem **-loba** in **-liti**) in je podobna izgubi predpone **Slo-** v imenu **Veneti**, kakor verjetno tudi v imenu **Anti**. Za tuja ušesa so razlike v dolžini in širini samoglasnika **e** v besedi **svet**, v različnih pomenih, komajda opazne. Besedo smatramo za večkratno enakozvočnico. Na prvi pogled izgleda, kakor da bi bile sledeče besede komaj sorodne [21]:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
savitR	<i>svit</i>	dawn, twilight	the sun before sunrise, <i>sonce pred vzhodom</i>
sevita	<i>živeti[?]</i>	to live	to dwell in, visited etc. <i>stanovati v, obiskano</i>
svadeza	<i>svet, svoja dežela</i>	own land	own place, land, home, <i>lasten kraj, dežela, dom</i>
svadhA	<i>svet, svet</i>	council, world	self-position, self-power, own state, custom, rule, law, of Nature or the material Universe <i>lastni položaj, lastna moč, lastno stanje, običaj, pravilo, zakon, naravno ali od tvarnega vesolja</i>
svita	<i>sreča</i>	luck	welfare, luck , <i>dobrobit, sreča</i>
suvitti	<i>svet</i>	sacred	of a divine being, <i>božanskega bitja</i>
zvit	<i>svit</i>	glimmer, glitter	bright, white, <i>svetel, bel</i>
	<i>cvet</i>	flower	
zvetanA	<i>svitanje</i>	dawn	dawn

pa kažejo, če jih dopolnimo z besedami:

sanskrt	slovensko	prevod iz slovenščine	prevod iz sanskrta
sabhA	<i>zbor, sabor [hrv.] župa</i>	an assembly council, kin	an assembly, congregation, meeting, council, public audience; social party, society, good society, court, <i>zbor, skupina, sestaneč, svet, javnost, družba, sodišče...</i>
sva	<i>sva [?] se, sebe</i>	we both are self	own, one's own, my own, thy own, his own, her own, our own, their own, <i>svoj, svoje</i>
svatA	<i>svojina</i>	belongings, property	the state of belonging to one's self, ownership

zelo prvobitno skupno poreklo (*svetloba, sveto, svetlo, sreča, posvečeno, svet* kot osvetljen (dežela), *svet* kot jur. oseba, sodišče in *svojina* kot lastnost) – in vsebujejo, če ne drugače, najmanj v miselni povezavi in občutku v danih oblikah nekaj skupnega. Zaradi tega jih moramo upoštevati pri razlagi imena. Kakor tudi v primeru Reitije, ne moremo določiti prvobitno prabesedo, pač pa samo prvobitni pojem.

Iz primerjave sanskrta z slovenščino sledi, da imamo zблиževanje besed različnega toda podobnega pomena v besedi **svet**. V ostalih slovanskih jezikih, kakor tudi v slovenskih narečjih je zблиževanje manj izrazito ali pa sploh ni prisotno. Primer naj bo hrvaški *svijet* – *svet, savjet* – *nasvet*. Tudi to moramo upoštevati v tolmačenjih. Vidimo, da ni bistvene razlike v izvoru besed **svit** in **svet**.

Kako bomo obravnavali premeno *e* v *i* ipd.? Samoglasniki niso, kot je dobro znano, zelo stanovitni, posebej če je beseda pridobitev iz tujega jezika. Perzijski in arabski kronisti [43] poročajo o slovanskem kralju z imenom **Swyyt-mlk**, **Swyt-mlk** ali **Smut-swyt** [44]. Spoznamo ga za *Sventopolka*, *Svetopolka* ali pa *Sviatopulka* [45]. Tukaj slišijo tuje govoreči jasen *ei* ali *i* – verjetno so sosedje

posredovali ime kronistu, to je kronist ga ni slišal neposredno – in koren imena je isti kot je koren imena **Schwyz**. V slovenskih narečjih ni manj kot 10 različnih glasov za **e** v pogovornem jeziku [18]. Moramo dodati, da v hrvaškem narečju - „ikavština“ [46] – **e** ali **je** praviloma preideta v **i** ali **ije** – **svet** v **svit**, **svjet** v **svijet** ipd. Vzporednica bi bil prehod švicarskonemškega **ii** v visokonemški **ei** ali pa obratno.

Ime **Schwyz** je toponim, to je, označuje kraj in deželo. To dejstvo zahteva odgovor na sledeča vprašanja: Kaj je bilo tako značilno zemljepisno in družbeno za kraj Schwyz? Kakšni so odnosi v pokrajini glede na svetlobo, svet, svetišče itd.?

Dejstvo, da je prvotno ime kraja Schwyz bilo „Ze Kilchgassen“ (Cerkvene poti) bomo tudi upoštevali. To ime dokazuje, da so tvorile prvotno kraj večinoma cerkvene zgradbe. Ime **Schwyz** pa je bilo prvotno ime večjega dela kotline [40,47] in mi bomo nadaljevali s tega stališča.

Prazgodovina in vera

Arheološka izkopavanja so dokazala [47], da je bila kotlina Schwyza naseljena že v bakreni in bronasti dobi. Verjetno pa še veliko prej. Kotlina je lahko dostopna in lahko domnevamo, da so takoj po umiku ledenikov poslednje ledene dobe, že v novi kameni dobi, prišli prvi prebivalci. To domnevo lahko podpremo z dejstvom, da je vasica Falera že bila naseljena tudi v bakreni dobi in preživeti v Faleri [48] je bilo bistveno težje kakor pa v kotlini Schwyza.

Pristopi v kotlino so razmeroma ozki. Omejujejo jih jezera iz smeri Zuga in Brunnena, z druge strani pa jih ščitijo gore. Prebivalci so jih lahko brez težav nadzorovali in branili.

Zaradi omejene velikosti kotline je lahko tukaj živelo samo nekoliko stotin prebivalcev od lova, ribolova, živinoreje in od skromnega poljedelstva. To število prebivalstva, ki bi bilo za sedanje čase malo, je bilo res veliko za novo kameno dobo. To moramo predpostaviti, če smatramo, da bi naj bila naselbina pomembna [15]. Njena pomembnost je izhajala verjetno tudi zaradi važne severnojužne povezave, ki gre skozi kotlino Schwyza.

Kotlino je bil večinoma pokrival gozd, z izjemo nekaj krčevin. Verjetno so bila jezera Vierwaldstättersee, Lauerzersee in Zugersee povezana, tako da je bil Rigi otok ali pa polotok, povezan z kopnino v bližini Goldaua ali pa Küsnachta. Zaradi tega so bila višja področja kotline verjetno najprej naseljena.

Kakšne verske predstave so imeli stari Švicarji? Reti so imeli Veliko Mater za versko osnovo in za glavno božanstvo. Pri starih Švicarjih pa nimamo ničesar, kar bi kazalo na kult Velike Matere. Kljub temu pa lahko predpostavimo njihovo sorodnost z Reti. Verjetno so imeli skupne prednike, vsaj tak zaključek sledi tudi iz naših prejšnjih tolmačenj. Stari Švicarji so bili zaradi naravnih pogojev bolj lovci, rejci kakor pa poljedelci. Temu primerno jim je bil kult Velike Matere nepomemben, čeprav so živeli v neposrednem sosedstvu z Reti.

Izhajamo iz stališča – v skladu z vsemi praverstvi – da so stari Švicarji častili sonce, mesec in zvezde. To bi bil nebeški kult, kult svetlobe, ki je kult Praočeta kot nasprotje kultu zemlje, kultu prsti, ki je kult Velike Matere. Nebeška telesa niso verjetno neposredno častili, pač pa odgovarjajoča božanstva. Za primer naj nam služijo prvotna sumerska, grška ali etruščanska božanstva brez celotnega pripadajočega panteona.

Naša naslednja naloga bo poiskati dokaze za prisotnost teh kultov.

Pokrajina

V Schwyzu naredi na popotnika najmočnejši vtis veličasten pogled na okoliške gore, zlasti na gori Mythen, ki kraljujeta nad kotlino.

Pogled v kotlino Schwyza iz Steinerberga na podnožju Rossberga. Na skrajni levi sta pobočji Engelsstocka in Hochstucklija, ki sta del Haggena, na levi so Mythen – od leve z vrhovi Haggenspitz, Kl.Mythen, Gr. Mythen, nato sledi Rothenflue, v sredini pa sta kraja Seewen in Schwyz, daleč v ozadju gore Drusberg, Wasserbergfirst, Planggstock, Chronenstock, Chaiserstock, gora na desni je Züggelenflue, zadaj desno pa Fronalpstock [50].

Pogled z Fronalpstocka na Vierwaldstättersee in Urnersee. V sredini desno je Seelisberg, dalje zadaj Rigi, ki prehaja na desno za Brunnenom v Züggelenflue, v ozadju popolnoma desno Rossberg z vrhovi Gnipen, Wildspitz, Türlstock in Chaiserstock [50].

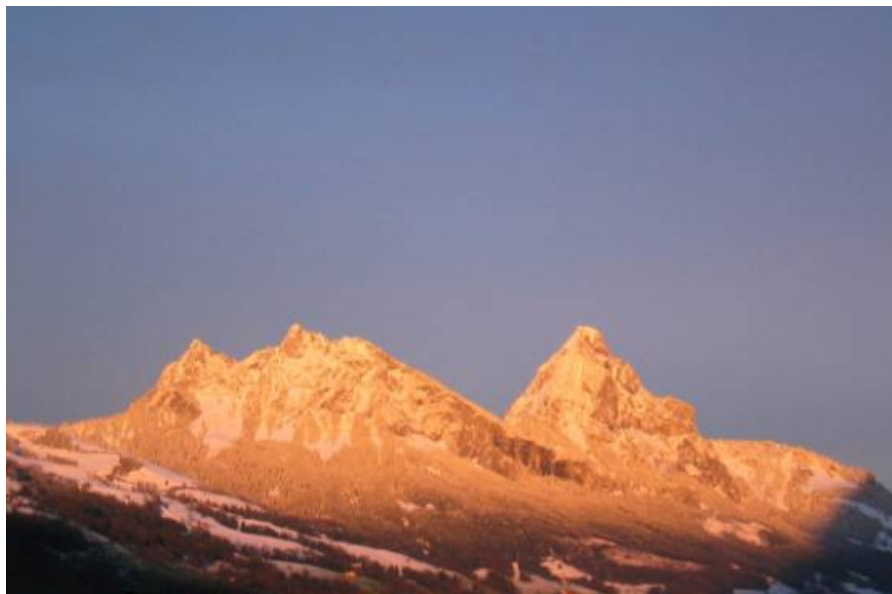

Pogled proti zahodu z Mythenov na kotlino Schwyza. Na levi je Vierwaldstättersee z Seelisbergom, v sredini levo sta kraja Brunnen in Ingenbohl, v sredini Rigi s Züggelenfluejem v ospredju, na desni kraj Seewen z senco Mythenov in Lauerzersee, spodaj v sredini kraj Schwyz [50].

Ime „Mythen“ je novo; staro je bilo „Hakenberge“, baje poimenovano po švedskem kralju Hakonu [47]. To dovoljuje predpostaviti, da je ime šele iz časov tridesetletne vojne. Kasnejša pravljica o kralju Hakon je mogoče prilagojena stara legenda ali pa celo v religioznem zanosu nova, da izrine staro.

Mogoče pa samo pravljica, ki naj bi pojasnila imena Hagggen in Haggenspitz. Zagotovo pa lahko trdimo, da sta bila gori Mythen že iz davnine predmet mitičnih pripovedk. Stari Švicarji gotovo niso spregledali njihovo vzvišeno enkratnost.

Kotlina Schwyza se odpira v dve smeri – severozahodno proti Lauerzerseeju in jugozahodno proti Vierwaldstätterseeju, katera ločuje Züggelenflue. Proti severovzhodu je kotlino zapirajo strmo gori Mythen, proti vzhodu pa se skoraj postopoma dviga in na jugu je zopet strmo zaprta od gora.

Večerni soj na Mythnih, pogled iz Steinenberga [50]. Z leve: Haggspitz, Kl. Mythen (Mali Mythen), desno Gr. Mythen (Veliki Mythen).

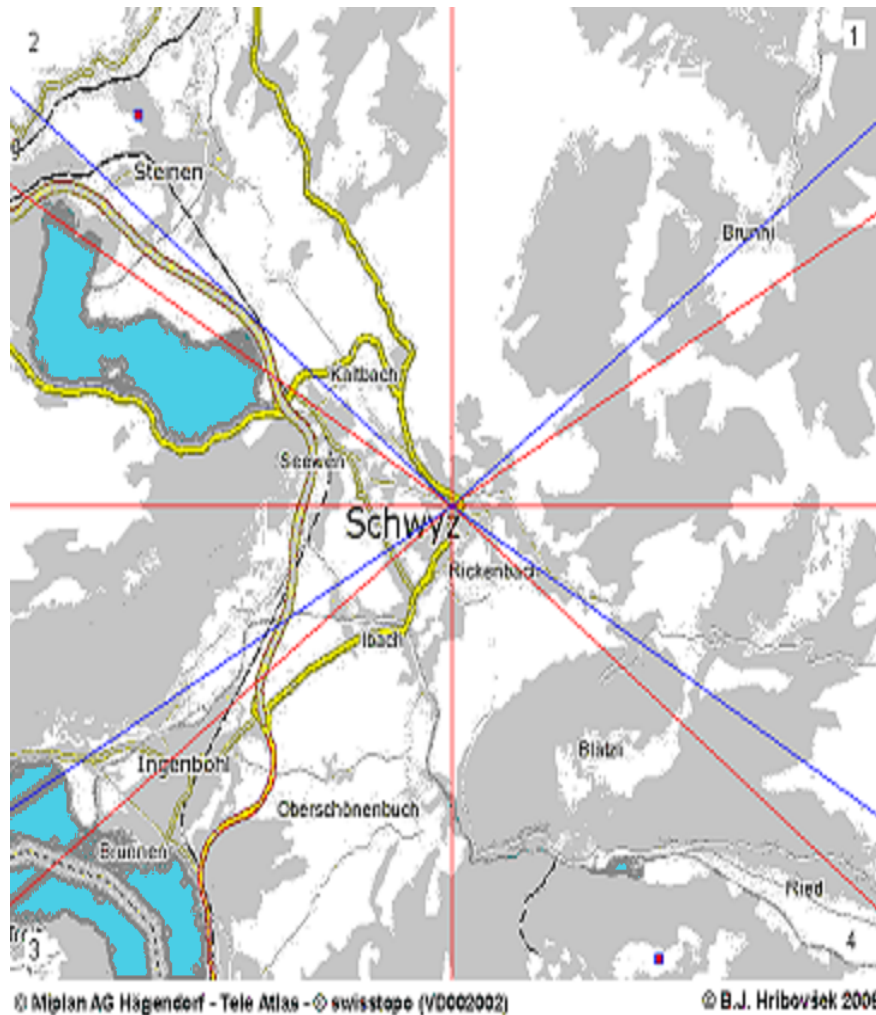
Jutranji svit 27. dec. 2003, nekaj po zimskem obratu. Na levi so Mythnovi obrisi [50].

Pogled z Wildspitza na Rossbergu, levo so Mythni z Engelstockom in Hochstucklijem v prednjilevi sredini, desno je Rigi [50].

Stari Švicarji, sedanji kakor tudi obiskovalci, so vedno zjutraj in zvečer uživali v veličastni igri sončne svetlobe na mogočnih gorskih vrhovih, vidne zaradi širine kotline, njenih vrat in presledkov med

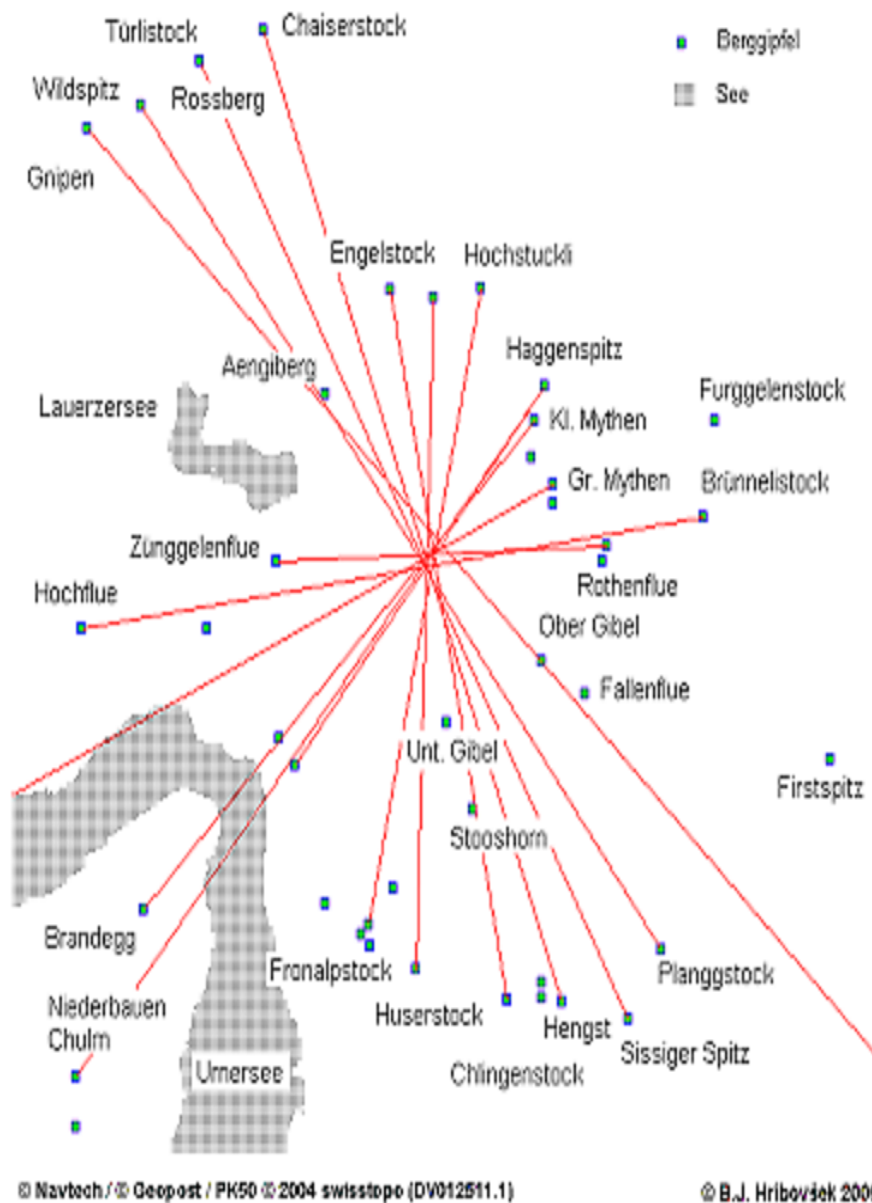
vrhovi v daljavi. Igra svetlobe ob sončnem vzhodu in sončnem zahodu odgovarja izjemnim smerem, ki sovpadajo z okoliškim reliefom gledajoč s položaja farne cerkve St. Martina (Sl. 1):

Sl. 1

- Sončni vzhod ob poletnem obratu se nahaja med Mythnovimi vrhovi, zahod pa v smeri Seewna, proti vseki Lauerzerseeja.
- Sončni vzhod ob zimskem obratu se nahaja približno nasprotno od prejšnjega zahoda v smeri Vorder Oberiberga, zahod pa v smeri Stanserhorna, nasproti Gr. Mythna, proti vseki Vierwaldstätterseeja.
- To je prva posebnost kotline Schwyza.

Pazljivi opazovalec ne spregleda, da si gorski vrhovi, ki obkrožajo kotlino Schwyza, stojijo nasproti. Namišljene črte, ki povezujejo nasprotne si gorske vrhove, se križajo večinoma v soseščini farne cerkve St. Martina (Sl. 2). Seveda, pri tej množici gorskih vrhov, lahko najdemo podobno zelo pogosto tudi drugje. Izjemni sta tukaj dobra vidnost iz kotline Schwyza in kopičenje križanj namišljenih črt pri St. Martinu, ki omejujeja izbiro.

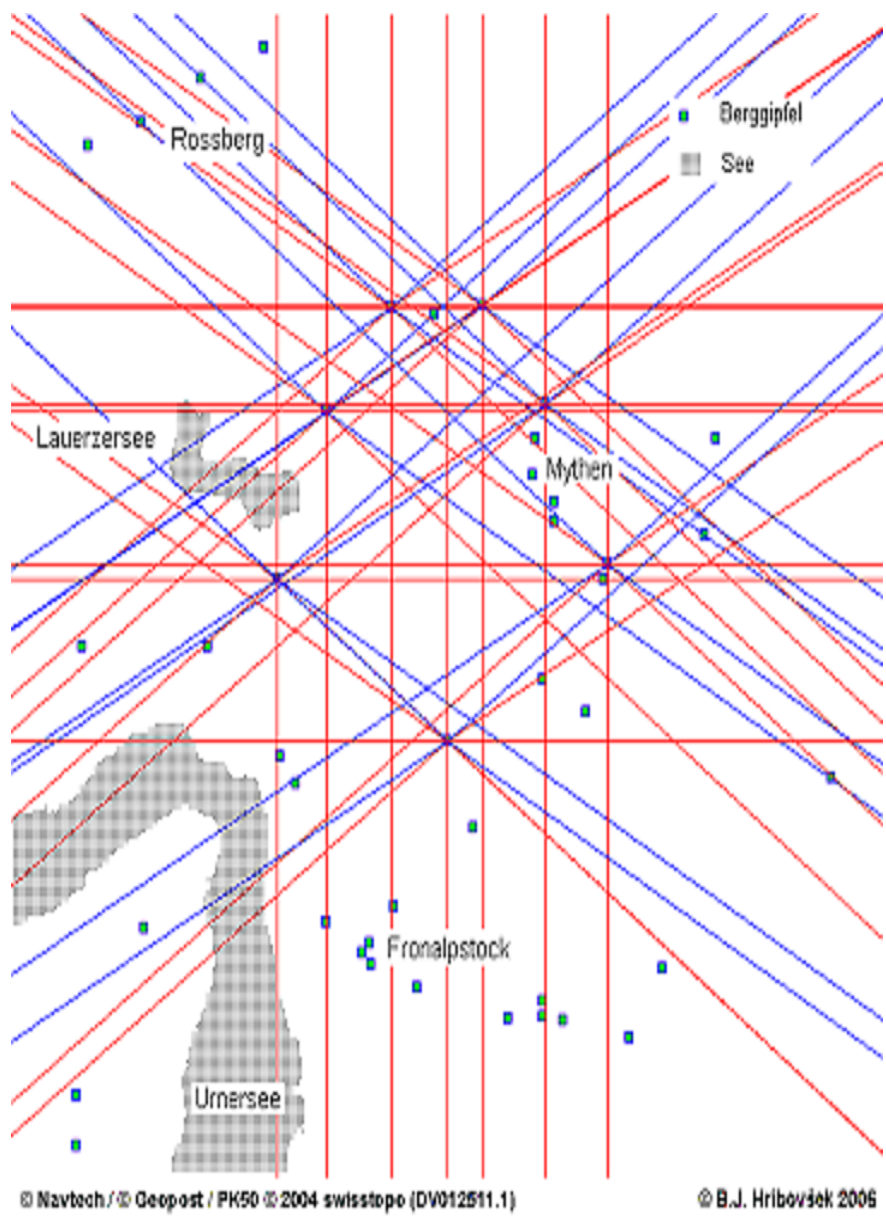

Sl. 2

Gotovo bi pri takšnem številu vrhov tudi drugje kaj podobnega našli, že samo z statističnega stališča. Razlika pa je tukaj predvsem dober pogled na našete vrhove iz kotline Schwyza in pri sv. Martinu gostota križanj premic, ki jih povezujejo in tako zožijo izbiro.

- To je druga posebnost kotline Schwyza in njene okolice.

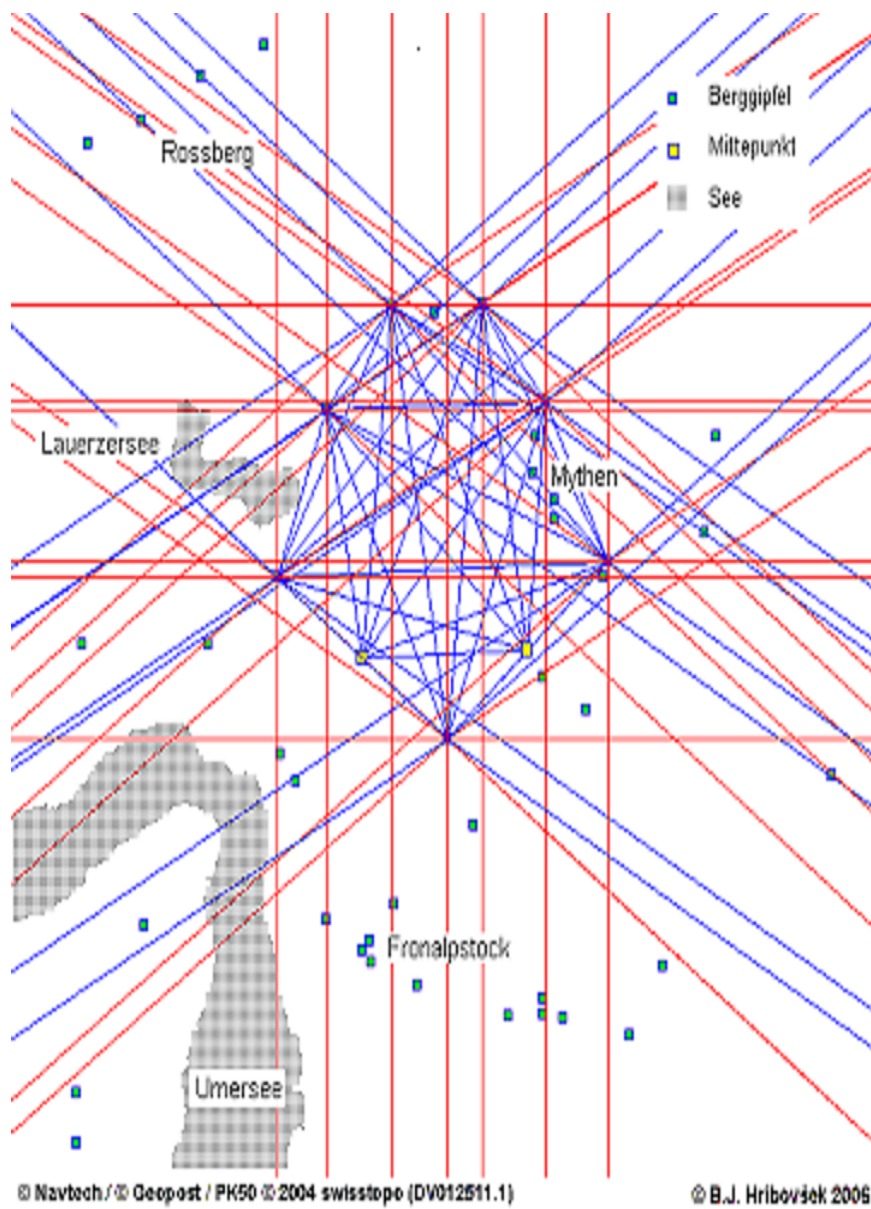
Večina the gora ni lahko dostopna iz kotline. Sprehod je samo na najbližje, bolj hribe ali griče, kakor pa gore. Prvi naseljenci so tako gotovo ugotovili, opazujoč premikanje gorskih senc čez kotlino, da so nekateri vrhovi med seboj v smereh sončnih vzhodov in zahodov ob sončnih obratih, kakor tudi v severni in južni smeri (Sl. 3).

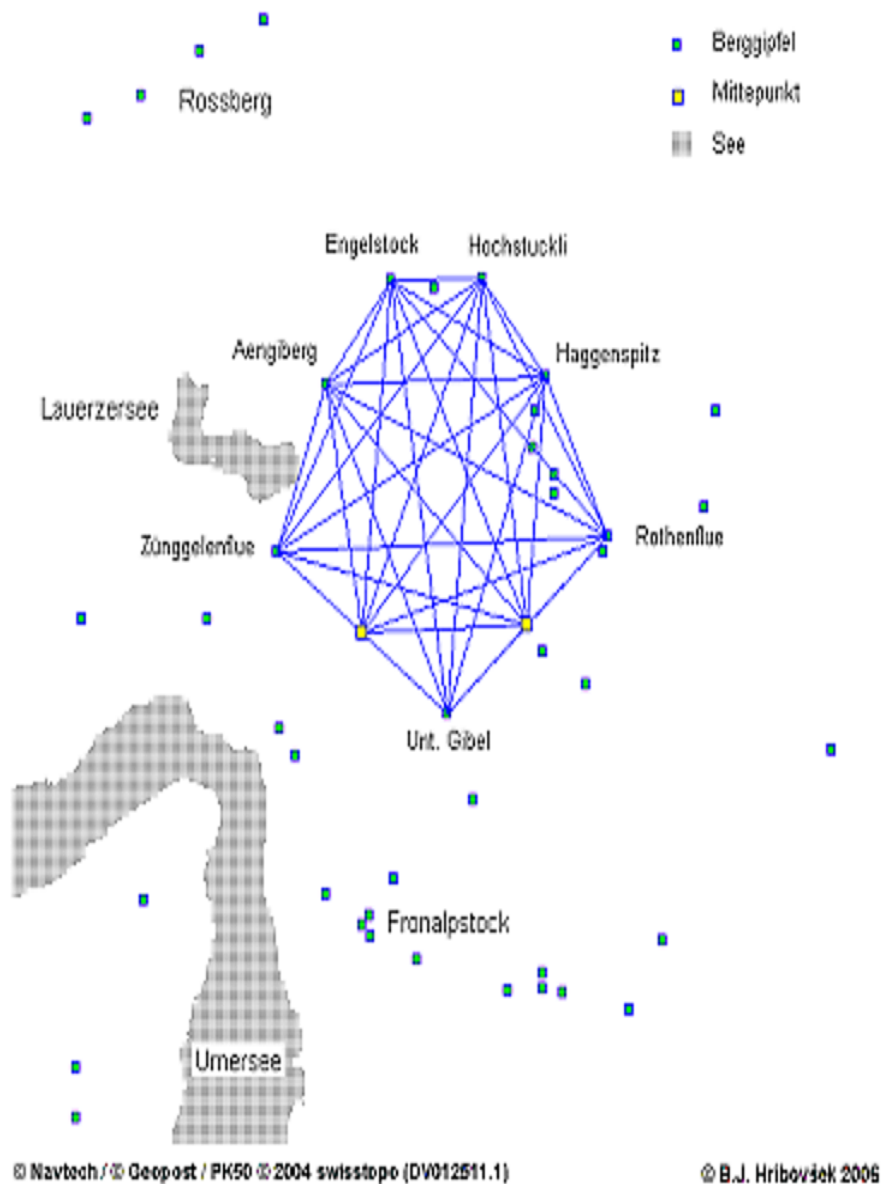

Sl. 3

– To je tretja posebnost okoli kotline Schwyza.

Namišljene črte, ki povezujejo te vrhove tvorijo simetrični mnogokotnik v obliki rozete (Sl. 4 und 5).

Sl. 5

- To je četrta posebnost kotline Schwyza.

Lahko domnevamo, da so ti vrhovi, poleg Mythnov, imeli poseben pomen v verskih predstavah starih Švicarjev. Križanja namišljenih črt, ki navidezno povezujejo vrhove in oblikujejo rozeto, so lahko imela poseben važnost. Križanja so razporejena po večjem delu kotline in so bila verjetno kraji, na katerih so praznovali sončno bogoslužje.

- To bi bila peta posebnost kotline Schwyza.

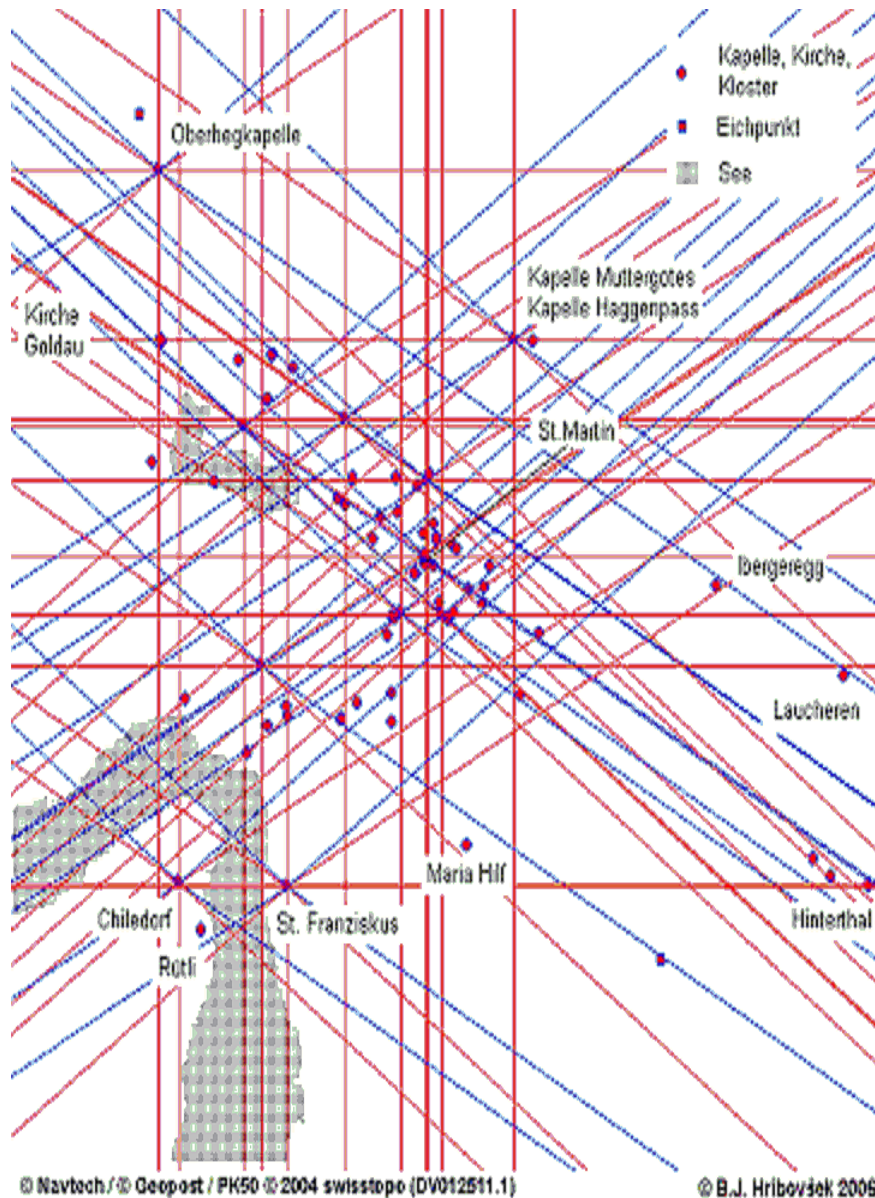
Poleg sonca je bil tudi mesec prvobitno božanstvo. Običajno je mesečev znak krajec, ki ga tvorita povezana roga. To dejstvo vodi k sklepu, da sta bila Mythna, zaradi svoje oblike, predmet možnega mesečevega kulta.

- To je šesta posebnost pri kotlini Schwyza.

Mesec vzhaja približno med severovzhodom in jugovzhodom. Zahaja odgovarjajoče med severzahodom in jugozahodom, poln mesec pa na vzhodu. Znotraj skrajnih smeri se nahajajo tudi smeri sončnih obratov. V glavnem vzhaja mesec izza Mythnov. Pravzaprav pa bi lahko samo z primerjavo z mesečevim koledarjem ugotovili več podrobnosti, toda to je izven naloge tega dela.

- Sedma posebnost kotline Schwyza pa je velika število sakralnih zgradb – kapelic, cerkva in samostanov – v primerjavi z bližnjo in daljno okolico.

Kapelice, cerve in samostani

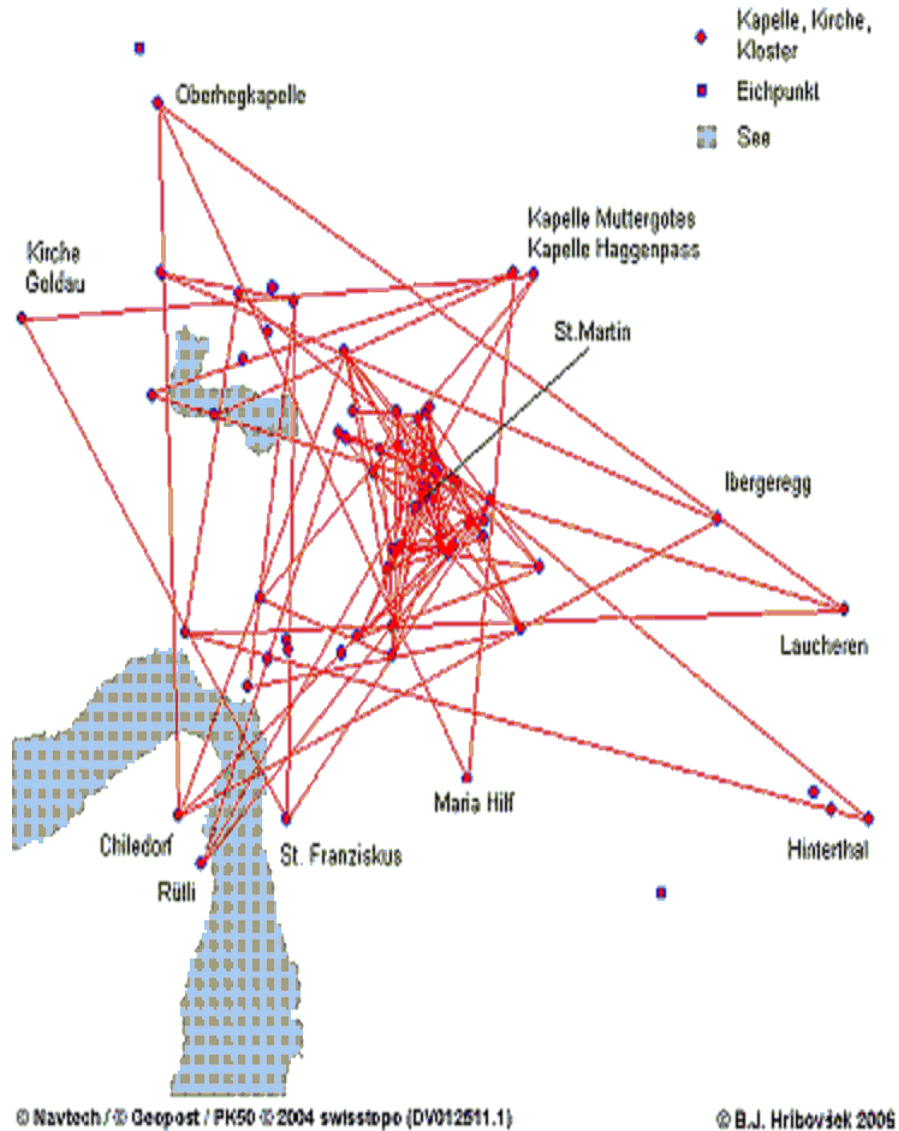

Sl. 6

Zgodnje krščanske sakralne zgradbe so običajno zgradili na krajih poganskih svetišč. Primer je Falera, kjer lahko občudujemo predzgodovinske menhirje in znake, vklesane na okoliških skalah. Nekateri menhirji v Faleri so razporejeni v vrste, ki kažejo na cerkve v Ladirju in Ruscheinu. Cerkve same pa so tudi postavljene na arheoloških najdiščih iz bronaste dobe. Te, kakor tudi druge vrste menhirjev pa so

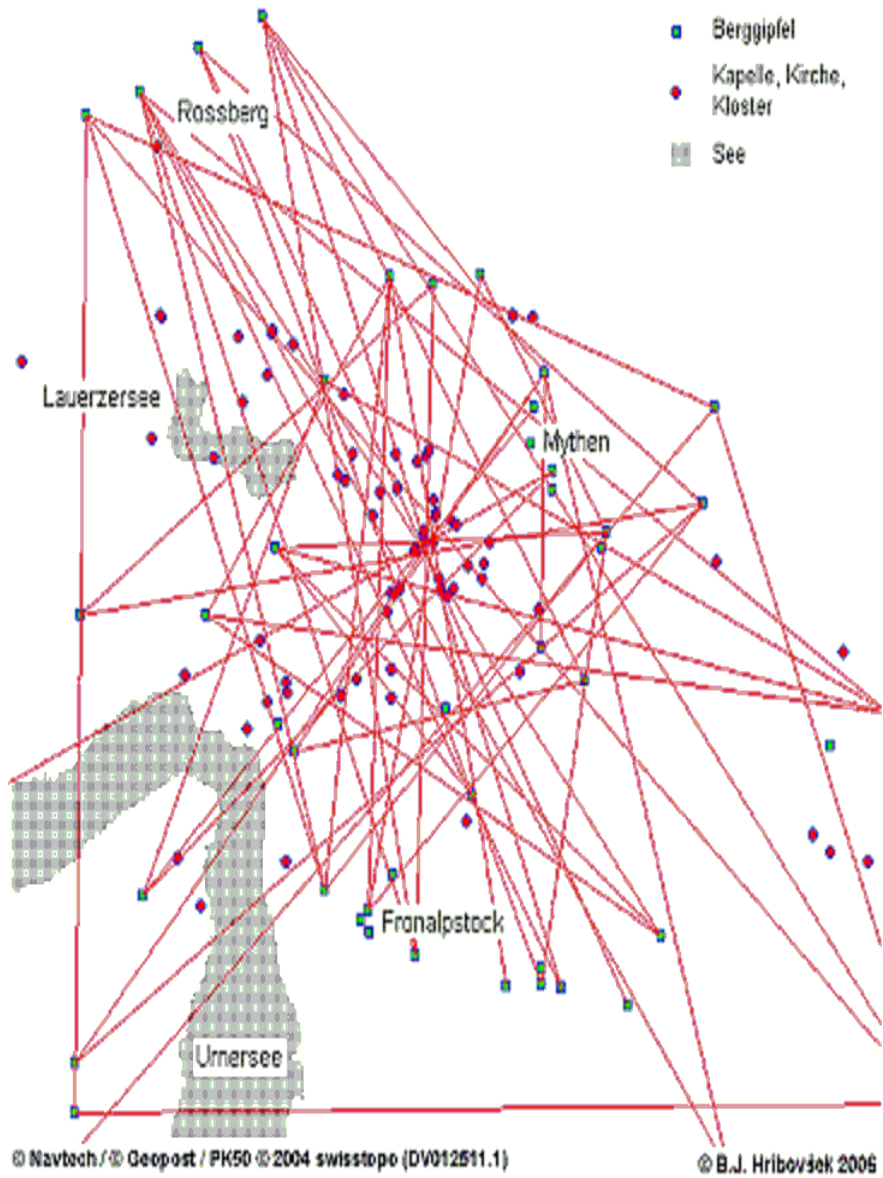
vsmerjene v važne zemljepisne smeri, ki so povezane z sončnimi vzhodi ob spremembi letnih časov [48]. Skoraj vse – skoraj samo zaradi možnih izjem – sakralne zgradbe [51, 52] v kotlini Schwyza in njeni okolici so razporejene med seboj v smereh sončnih obratov, kakor tudi v severni in južni smeri (Sl. 6). Dandanes so to že verjetno pozabili, stari gradbeniki pa so to dobro vedeli.

- To bi bila ne tako posebna osma posebnost, če ne bi predpostavili, da so krščanske sakralne zgradbe postavljene na poganski svetih krajih.

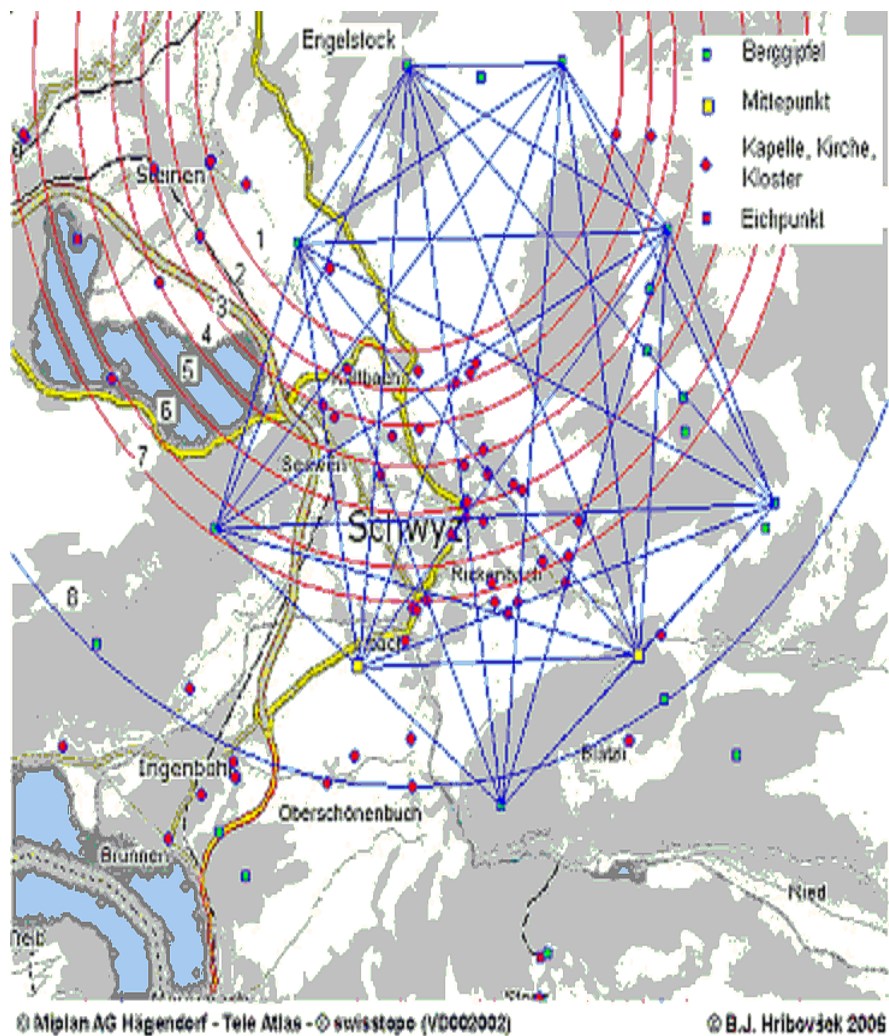

Sl. 7

Vsaka cerkev, kapelica ali pa samostan leži na namišljeni črti, ki povezuje najmanj tri sakralne zgradbe, dve sakralni zgradbi in gorski vrh, ali pa eno zgradbo in dva gorska vrha. Vrhove bližnjih gričev so tudi uporabili. Odnose med temi položaji na področju krajev Steinen, Steinerberg, Seewen, Schwyz, Rickenbach, Ibach, Brunnen in vmes kažeta sliki 7 in 8.

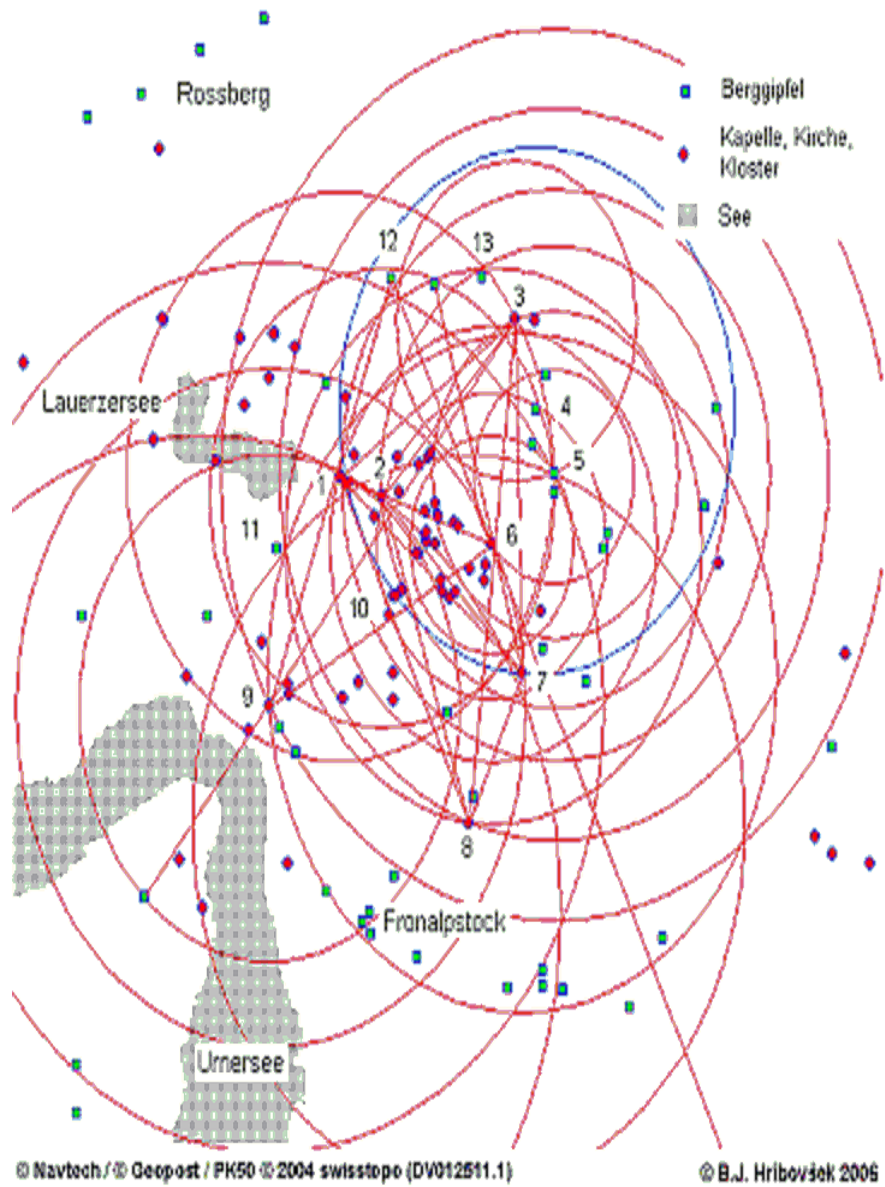

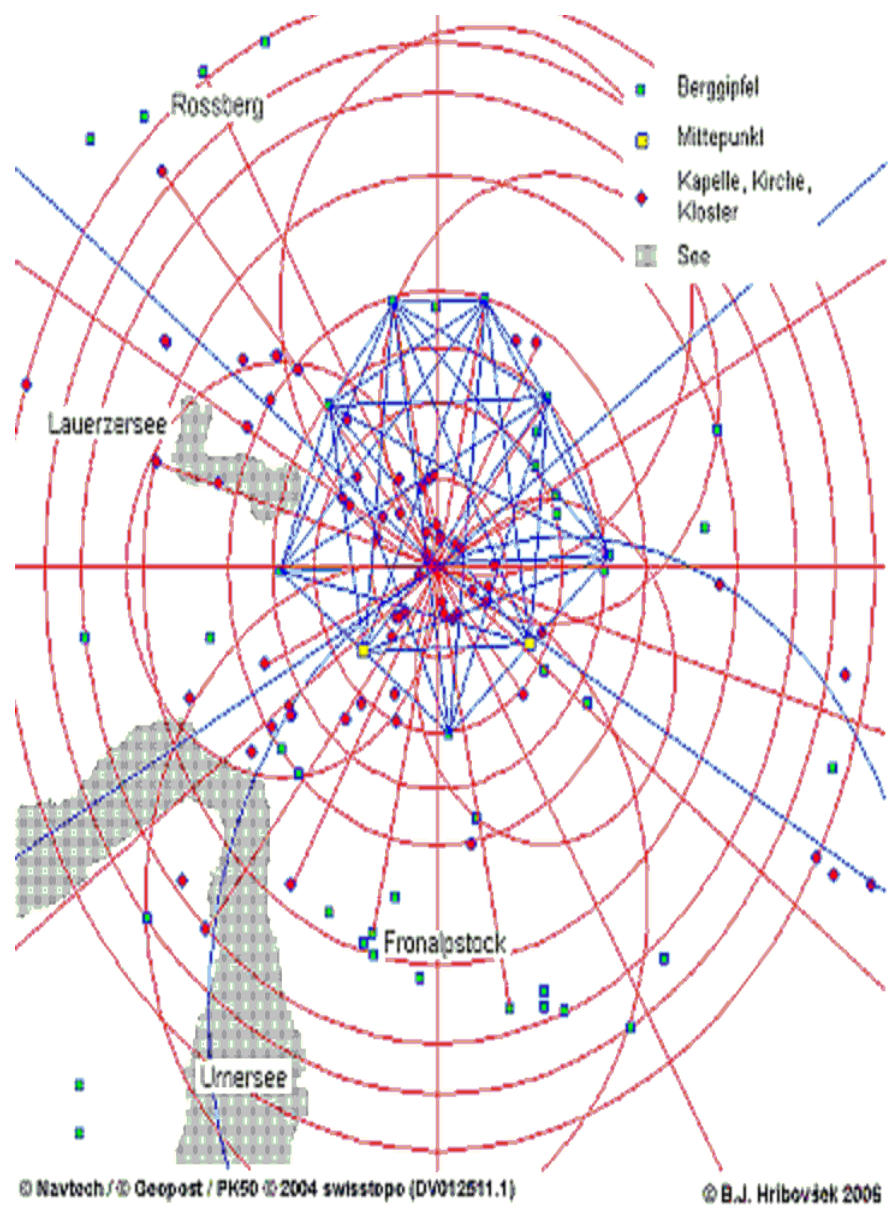
Sl. 8

Sl. 9

Namišljene črte med sakralnimi zgradbami, smeri sončnih vzhodov in zahodov ob obratih, smeri severa in juga, vzhoda in zahoda, črte h gorskim vrhovom, križanja črt, le-ti vsi niso bili edina merila po katerih so bile postavljene krščanske sakralne zgradbe in po katerih so bili izbrani poganski sveti kraji. Razvidno je (Sl. 9, 10, 11), da so njihove medsebojne razdalje ravnotako važno merilo za razpored. Kakor križanja črt, tako so tudi križanja oddaljenostnih krožnic – pogosto skoraj na istih krajih kot križanja črt – kraji, katere so raje izbrali za položaje sakralnih zgradb. Nasplošno lahko predpostavimo, da so kraj smatrali za bolj svet, čaroben ali pa pomemben, s kolikor več križanj črt ali krožnic so ga določili.

Kulti – sonce

Lahko si zamislimo, kakšen vtis so napravili sončni vzhod med vrhovi Mythnov, kot rogovoma v jutranjem svitu, ali pa njihova senca potujoča čez kotlino in bližnje hribe, zahod za daljnjim Stanserhornom ali Lauerzerseejem, posebej ob sončnih obratih, na stare švicarske praočete. Ravnotako tudi čar osvetljenih vrhov zjutraj in zvečer. Odnosi med položaji sakralnih zgradb v kotlini Schwyz kažejo na praktično koledarsko vlogo tega svetlobnega čara. Predpostavili smo, da so tu nekoč častili sonce, če so sakralne zgradbe bili postavili na krajih čaščenja poganskih kultov.

To predpostavko pa lahko preverimo samo z arheološkimi raziskavami – pred tem pa ostane samo predpostavka. Lahko tudi ugovarjamo, da so kraji na katerih so postavljene krščanske sakralne zgradbe, kakor tudi kraji poganskih kultov, izbrani ali določeni po istih merilih. V tem primeru bi sovpadali oboji neodvisno in tako ostane predpostavka predpostavka. Tudi dejstvo, da nekatere cerkve in kapelice niso zelo stare, zgrajene šele v poznem srednjem veku ali pa celo kasneje, govori proti naši predpostavki. No, to nas ni treba skrbeti v koliko so veljala ista merila za določevanje položaja. Dejstvo, da so v starih časih merili samo s palico, vrvjo in kamnom, slabi dalje naše argumente. To naj bi pomenilo, da na ta način ni bilo mogoče doseči zadovoljivo merno natančnost. Spremebe zaradi erozije, zemeljskih plazov itd. v poslednjih tisočletjih tudi ne poznamo. Katera skala, kateri gorski greben, kateri kraj je dejansko bil izbran za merno točko? Ali niso bila dovolj natančna merjenja napravljena šele v srednjem veku, že v krščanskih časih?

To lahko enostavno zanikamo. V isti dobi so nastale velike klasične kulture – v Vinči, v Vučedolu, sumerska, egiptovska, indska itd. Seveda, lahko razpravljamo samo z točnostjo tisočletij. Velike kulture so imele zaradi razvitega poljedelstva večjo gostoto prebivalstva. Ta gostota prebivalstva je omogočila “tehnično uresničitev” zgradb in ostalih pridobitev, ki jih dandanes občudujemo. Ostali narodi niso bili manj inteligentni, živeli so samo v manj prijazni okolici in so uporabljali manj trpežne gradbene tvarine, kakor je recimo les namesto kamna. To dejstvo velja tudi za stare Švicarje, posebej če povdarimo, da so njihovi sorodniki – vinčanska kultura z kovinarstvom in vučedolska kultura, oboji na Donavi, izumili nastarejšo pisavo in najstarejši evropejski koledar.

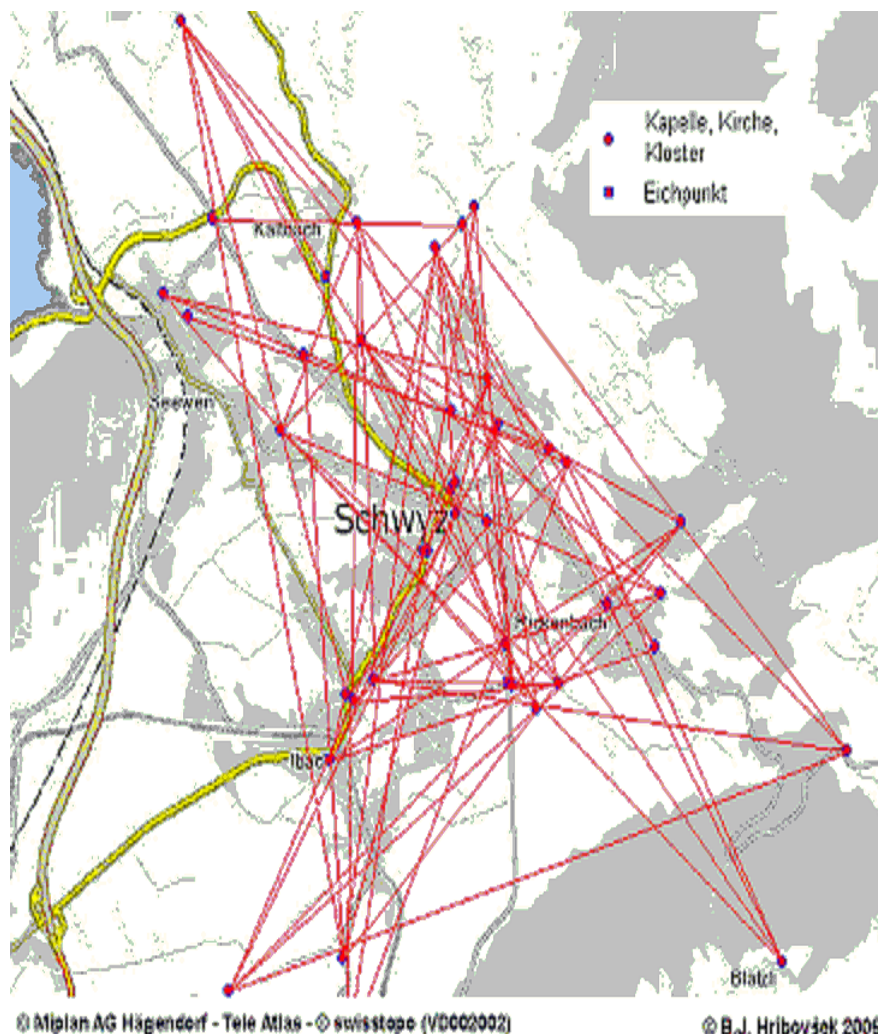
Kulti – mesec

Večina kapelic, cerkev in samostanov v Schwyzu je posvečenih vsak svojemu svetniku. Samo nekoliko je svetnikov, katerim je posvečeno dvojje ali pa več kapelic – tukaj seveda nismo upoštevali kapelic s krajevnimi imeni. Izjema je Sv. Marija. Njej je posvečeno nekoliko kapelic in cerkev v bližnji okolici Schwyza.

Dobro je znano, da so bili zamenjevali poganski mesečev kult z Marijinim čaščenjem. Njeni kipci stojijo ponavadi na mesečevem krajcu in na kači ali pa je tako upodobljena. Poizkušali bomo ugotoviti prisotnost možnega poganskega mesečevega kulta z sakralnimi zgradbami posvečenimi Sv. Mariji. Na sliki 10 smo povezali Mariji posvečene zgradbe, za katere predpostavljamo, da stojijo na krajih preteklega mesečevega kulta, topološko neposredno z Mythnovimi vrhovi. Pokazalo se je [53], da sta *Alte Marienkirche*, kakor tudi kapelica *Maria zum guten Rat*, enako oddaljeni od zgornjih vrhov rozete, prav tako od kapelice *Muttergottes* in od obeh Mythnovih vrhov.

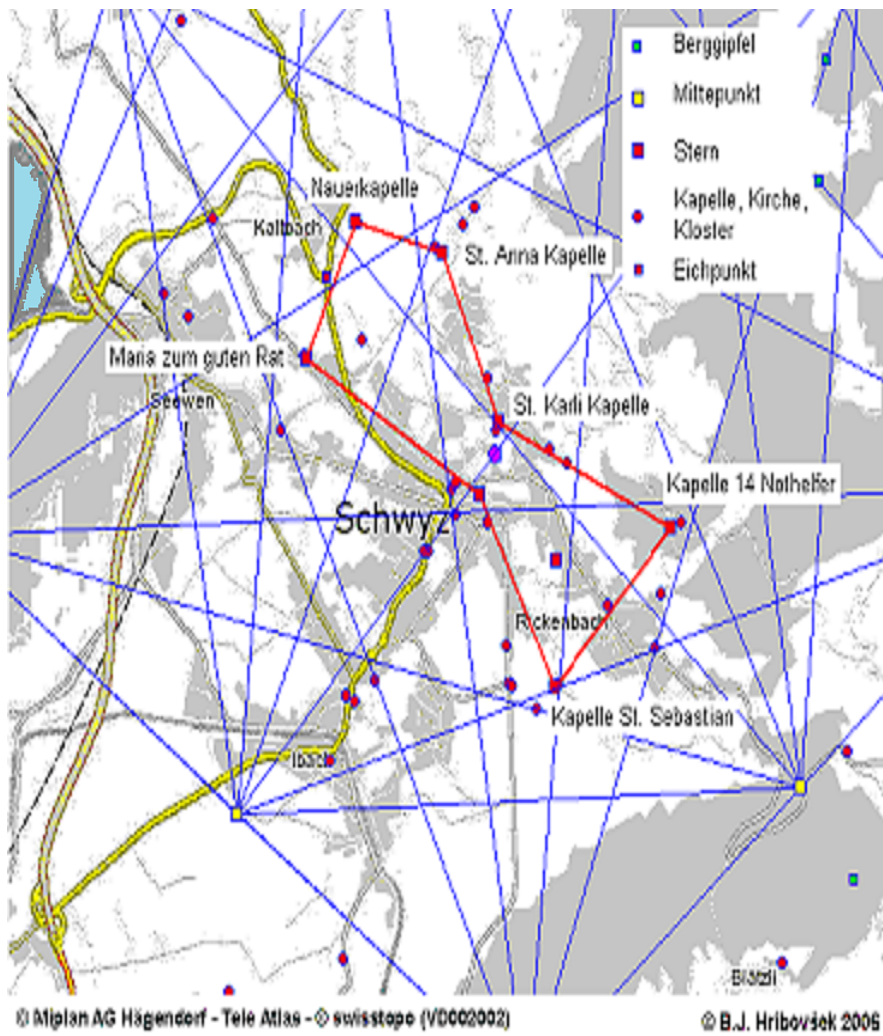
Tudi cerkev *Maria Hilf*, kakor tudi kapelico *Unsere liebe Frau Aufiberg*, lahko neposredno povežemo z ostalimi, Mariji posvečenimi, zgradbami. Obe kapelici, posvečeni zelo redko se pojavljajočim 14 *Nothelfernom* in kapelica *Erlen*, imajo izgleda, ključni položaj v tej povezavi. Verjetno ne pretiravamo z našo domišljijo, če povdarimo dejstvo, da je v simboliki (rozeta sedmih vrhov, kapelica 14 *Nothelfernov*, Mythnovi rogovi in Marijino čaščenje) možna povezava z starejšim mesečevim kultom: števila, ki odgovarjajo mesečevim menam in simbol mesečevega krajca. Našim izvajanjem pa nasprotuje dejstvo, da je cerkveni koledar večinoma mesečev koledar in da so naše ugotovitve morebiti zato samo slučajnost.

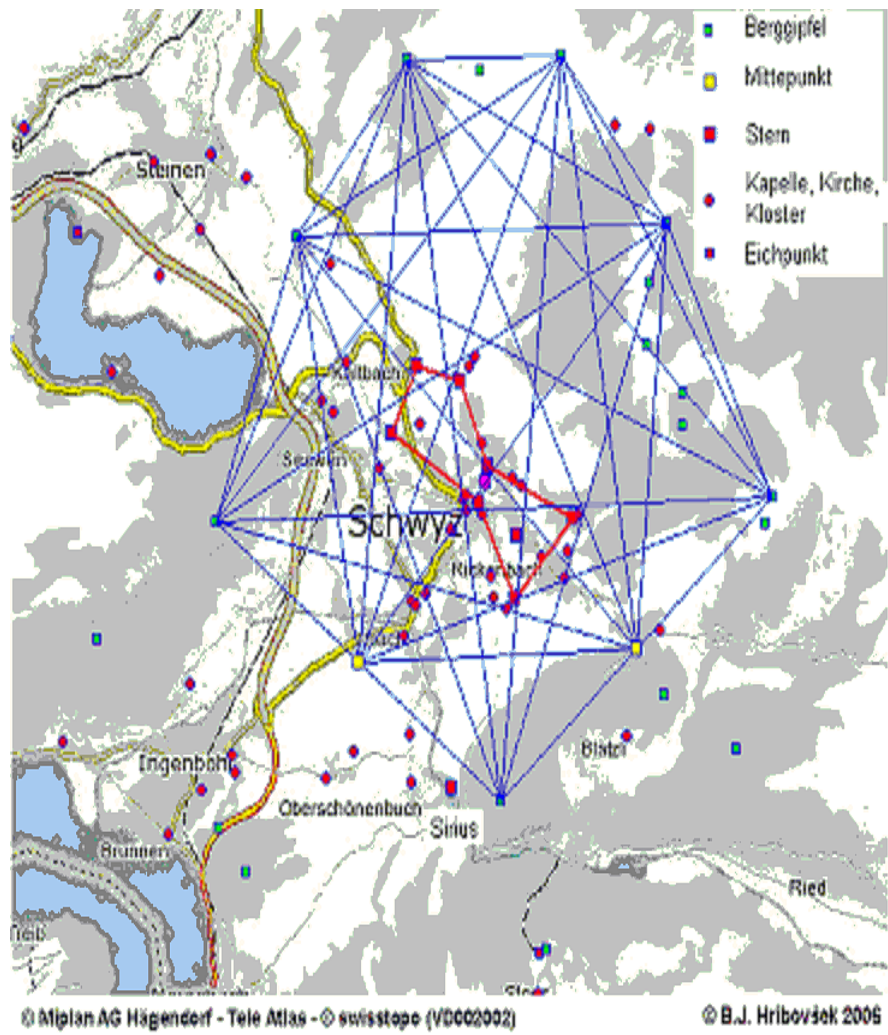
Kulti – zvezde

Sl. 12

Iz slike 12 je razvidno, da so namišljene črte, ki povezujejo najmanj tri sakralne zgradbe v neposredni okolici Schwyza, podobne zelo znanemu liku – ozvezdju Oriona. Ozvezdje Oriona je bil predmet čaščenja v skoraj – skoraj samo za vsak primer – v vseh prvobitnih kultih. Ozvezdje je dobro vidno v zimskem času in je služilo pogosto za uro ponoči, kakor je to bilo tudi sonce podnevi. Izjemna podobnost ozvezdja z razporedom kapelic (Sl. 13) dovoljuje samo edinstven sklep: nekatere sakralne zgradbe so bile dejansko zgrajene na krajih poganskih kultov, ker krščanstvo ne pozna nikakršnega zvezdnega kulta. Ozvezdje lahko tudi na presenetljiv način uvrstimo v rozeto vrhov in v njeno okolico (Sl. 14, 15). Omeniti moramo, da je bil Orion božanski lovec pri starih Grkih in Rimljanih, pri Sumerjih je ozvezdje predstavljalo Gilgameša, pri starih Egipčanih pa Osirisa. Pri nas imenujemo ozvezdje *Kosci* ali pa *Palice*.

Nazaj k imenu Schwyz

Uporabe gorskih vrhov v koledarske namene kakor tudi temu odgovarjajoče položaje poganskih svetišč ne moremo zanikati. Kraj Schwyz in njegova okolica sta imela v tem pogledu izjemen položaj.

Sončni vzhodi, ki se začenejo z **jutranjin svitom** in sončni zahodi, ki prehajajo v **večerni svit** so služili za določevanje prehoda letnih časov in verskih praznikov z rozeto gorskih vrhov. Središče naselja sta bila samostan in cerkev. Kakor smo bili pokazali, so stare cerkve, kapelice in samostani bili zgrajeni na krajih poganskih čaščenj, na položajih njihovih **svetišč**. **Svet** na katerem se je nahajalo **svetišče** je bil **svet**. Lahko tudi predpostavimo, da so bili žreci člani **sveta**, ki je **svetoval**, seveda z **nasveti**.

Z gorskim vencem in okoliškimi daritvenimi kraji je bil Schwyz verjetno središče velikanskega naravnega, od človeka dopolnjenega „Stonehenga“. To dejstvo samo bi bilo zadostno, da bi bilo ime **Schwyz** ohranjeno skozi tisočletja.

Katera božanstva so častili? Ne moremo dati dokončnega odgovora, vendar pa lahko imenujemo nekaj manj znanih retskih, pravzaprav venetskih ali pa praslovanskih božanstev. Našo razlago bomo podprli z jezikovno in versko-kulturna sorodnostjo.

Poleg Reitije sta bili karnski in noriški, in tako venetski božanstvi **Belin** [6,54,55,56] (lat. Belenus) in **Trumusjat** ali **Trumuskat** [6,55]. Seveda so Venetom pripadali Reti, Karni and Noričani, kakor tudi sledi iz naših prej omenjenih tolmačenj.

Belin – ime zveni navidezno romansko – je božanstvo, ki je podobno Apolonu (pravzaprav je njegov predhodnik), je bog sonca. V korenu njegovega imena je beseda **bel** in je pravzaprav praslovansko božanstvo **Belbog**, bog sonca in svetlobe. Tudi „dandanes“ je v ljudskem verovanju v dolini Soče dobrohotni duh [54] z istim imenom – prav v neposredni soseščini Rezije. Ime **Trumusjat** je sestavljeno iz **tru** – **tri** in **musjat (muskat)** – **možad**, ki je pravzaprav staroslovanski bog **Triglav**.

Belboga so na splošno povsod častili. Ime **Trumusjat** je znano samo iz venetskih napisov na alpskem področju, ime **Triglav** v Sloveniji in v Polabju. Sorodna imena so *Treviso, Tribogna, Treglavus, Triglavou, Tre-la-Tete, Triquer, Tregornan, Tregourez, Trihoret* itd., ki jih najdemo v Italiji, Švici in Franciji [55].

Belinov kult je verjetno bil sončni kult v kotlini Schwyza, **Trumusjat** oziroma **Triglav** je bil mogoče povezan z tremi vrhovi – Haggenspitzen, Malim in Velikim Mythnom – kakor vzporednico z slovenskim Triglavom. V sanskrtu najdemo:

sanskrt	slovensko	pomen, meaning	prevod iz sanskrta
svarocis	<i>Svarožič</i>	Slavic deity	own light, self shining, deity <i>lastna svetloba, svetleči se, božanstvo</i>

Božanstvo, ki so ga mogoče tudi častili v Schwyzu, je bil **Svarožič**, bog svetlobe [54]. Ta bog je bil skupen vsem Slovanom, je zelo prvobiten in njegovo ime je znano že iz Ved. Častili so ga tudi v svetšču **Retra** (pozneje imenovano Radogast) [11]. Njegova „naloga“ ni jasna. V njegovo čast je bilo postavljeno v svetišču **Retra** mnogo rogov. Njegova last naj bi bil tudi temni bik in so ga zato tudi imenovali **Bikbog**. Trdijo, da je spadal v mesečev kult [54].

Ime Svarožič

Rožič, tukaj kakor *žarki*, so simbol sonca in meseca; v sanskrtu *sva* - svoj (*lasten*), v sanskrtu *roci* - rog, pomeni tudi svetlobni žarek ali pa tram.

Druga možnost bi bilo čaščenje **Svetovida** (*Svantevit, Svjantovid, Svjatovid, Znantevith, Suantouitos*), - verjetno pomeni ime „svet videč, vseviden, vseveden“ [54]. Bog z štirimi glavami ali obrazi je bil verjetno bog vojne in je imel belega konja. Zaradi tega trdijo, da je bil tudi mesečevo božanstvo. Njegovo najbolj znano svetišče je bilo v Arkoni na otoku Rujnu (Rügen). Svetišče je leta 1168 uničil in oplnil danski kralj Waldemar [54,55]. Častili so ga vsi Slovani, toda največ kar vemo o njemu je z Rujna. Tudi iz njegovega imena bi lahko izhajalo ime **Schwyz**. Bel konj (Sachsenross - saksonski konj) v grbu dežele Sachsen-Anhalt in nekaterih severnonemških mest ima poreklo v teh kultih.

Nekateri viri trdijo, da je bel konj bil bolj last **Svarožiča** kakor pa **Svetovida**, ki naj bi imel temnega. Vzporednico imamo v okolici Schwyza: Rossberg (*Konjska gora*) z štirimi vrhovi – Gnipen, Wildspitz, Türlstock in Chaiserstock – bi predstavljajla Svetovida, severozahodno od Mythnov, in gora Hengst (*Žrebec*), večinoma zasnežena – pa Svarožiča, južno od Mythnov. Mythna sta dobila svoje sedanje ime šele v krščanski dobi. Mogoče so bili zato razlogi stari, toda prepovedani, poganski miti. Mogoče pravljice o rogovih, svetlobnih žarkih in o Svarožičevem biku, zaradi katerega so bili smatrali Mythna za božanski okameneli simbol.

Prvobitno govedo je bilo **Tur** – mogoče namig na ime **Uri** in na grb sosednjega kantona Uri - kakor Svarožičevega *bika*?

Toliko o možnih božanstvih mesca.

In kaj je z zvezdnimi kulturi?

Tako *kosec* kakor *lovec*, oba spadata k starim Švicarjem – oba sta bila njihova glavna poklica iz davnih dob. Koroški kmetje so določali čas z *Palicami* (Orionom) in z *Gostosevci* (Plejadami). V Reziji so določevali čas z *Lepo zvezdo* (Venero). Bajeslovno gorsko bitje *divjakovka* je opozarjala pastirje na Karniški planini v Reziji, da se vrnejo domov v dolino, ker so *Palice* (Orion) že prišle čez gorski greben [54]. **Senn**, *kosec* ali *pastir* v švicarski nemščini ima isti koren kot slovenska beseda **seno**. Vučedolska kultura je bila zibelka najstarejšega evropskega koledarja (pribl. 2600 p.K.) [56]. Simboli so prikazovali vidnost ozvezdja Orion. Ozvezdje Orion pa lahko uvrstimo na več načinov v roseto gorskih vrhov in in možna je nekakšna vzporednica vučedolskem koledarju (sl. 15). Bolj natančne ustrezne raziskave so na poti in bodo kasneje tudi objavljene [57].

Vsa našeta božanstva so lahko bili častili na področju Schwyza. Za sedaj je nemogoče dokazati, katero je pravzaprav resnično bilo. Arheologija bo mogoče nekoč, v bodočnosti, izkopala odgovor na to vprašanje iz teme vekov. **Svetovid** je najbolj verjeten, ker njegovo ime vsebuje isti koren kot ga ima tudi ime **Schwyz**.

Še nekaj v zagovor naših mitoloških raziskav: tudi zuriški **Böög**, sneženi mož, ki ga zažgejo, da bi pregnali zimo, je ostanek poganskega božanstva – ime je praslovanskega porekla – izhaja iz besede **bog**.

Sklep k imenu *Schwyz*

Na vprašanje, kaj je posebnega in izrednega na kraju Schwyz, smo našli več odgovorov:

- Očitna oblika rogov veličastnih gora Mythen,
- Vrati koltline Schwyz, ki se odpirata v smeri sončnih zahodov ob zimskem in poletnem sončnem obratu,
- Nasproti si ležeči okoliški gorski vrhovi, z središčem v področju cerkve St. Martina,
- Položaj sedmih gorskih vrhov, ki med seboj leže v smereh sončnih vzhodov in zahodov ob zimskem in poletnem obratu,
- Simetrična rozeta gorskih vrhov sedmih gora.

Edinstven naravni pojav, edinstveno sovpadanje smeri in veličastna svetlobna igra na veličanstvenem gorskem odru – to so bili vzroki, zaradi katerih so stari Švicarji imeli občutek, da je njihov svet posvečen. Stara verovanja, ki so jih bili prvi naseljenci prinesli s seboj, so našla svojo potrditev v pokrajini – sončni, mesečev in zvezdni kult so razvidni iz položajev kasnejših krščanskih sakralnih zgradb. Domačini so verjetno smatrali za svet kraj celo kotlino, vključno z vso okolico.

Iz tega sledi, da izhaja ime Schwyz dejansko iz svetlobnih kultov, iz svetišča. Tudi, če bi ime izhajalo iz imena božanstva, bi bili koreni imena isti.

Ime je postalo izredno znano, ker je imelo svetišča veliko družbeno vlogo in ohranili so ga skozi tisočletja ter prevzeli v tuje jezike.

Prvi naseljenci so bili praslovanskega porekla. Sčasoma so bili romanizirani in kasneje alemannizirani. Pravzaprav je to bila asimilacija, ker sta romanizacija kakor tudi alemannizacija potekali stoletja dolgo z tiho selitvijo.

Razvoj poljedelstva je povzročil večji prirast prebivalstva v ravnininah kakor pa je bil v gorah. To je vodilo k naravnem premiku prebivalstva v manj naseljena področja. Prišleki niso zavojevali, ni bilo nikakršnih junaških dejanj, ni bilo nikakršnih osvajanj ali pa selitve narodov. To sledi iz imena: prišleki so, čeprav so govorili tuj jezik, sprejeli staro ime. Z imenom so sprejeli tudi identiteto staroselcev, domačinov. Ime je ostalo, jezik, ki pa je prevladal pa je bil jezik prišlekov.

Zaključek

Sedaj lahko potrdimo, da imata imeni **Raetia** in **Schwyz** veliko globlje korenine kakor pa je dosedaj veljalo. Povezava imen z kultu, z kraji, sorodne besede in miselne povezave dokazujejo postavke.

Skladajo se z najnovejšimi teorijami evropejske naselitve in so tudi v skladu z že znanimi, toda ne na splošno priznanimi, poreklom srednjeevropskih, posebej alpskih krajevnih imen.

Vsaka smiselna beseda, vsak smiselni besedni koren smo upoštevali in odgovarjajoča tolmačenja so bila kot različice večkratno utemeljena in razložena v skladu z različnimi pogledi. Nekatere različice so seveda samo zgodbe, ostale pa so v skladu z resnico in z zgodovinskimi dejstvi bolj, kakor je bila doslej sposobna doseči katerikoli jezikovna metoda.

Veliko moramo še raziskati. H temu štejemo tudi razvoj, ki je nastal z romanizajo in alemannizacijo praslovanskih prebivalcev. Odsev tega je mogoče v švicarski Nemščini. Tudi bolj natančna arheoastronomska raziskovanja sakralnih zgradb v Schwyzu in okoliškega reliefa lahko privedejo do novih spoznanj.

Viri, literatura in reference

[1] Alinei M.: The Paleolithic Continuity Theory on Indo-European Origins, URL:

<http://www.continuitas.com/>

[2] Moramo povdariti, da DNK genealogija Y-kromosoma (ki ne rekombinira) ni nikakršna teorija, pač pa metoda preračuna na osnovi statistike, kemične kinetike in analitičnih podatkov, ki so pridobljeni iz naravnih procesov (napr. mutacije, radioaktivni razpad [C14-datiranje], analize staranja). Sin podeduje od očeta popolnoma nespremenjen Y-kromosom. To metodo ne smemo enačiti z popularno DNK genealogijo, ki naj ugotavlja sorodnost med posamezniki z genetiko – z moško/žensko rekombinacijo genetične informacije.

Nekateri močno napadajo in kritizirajo to metodo, je pa ne morejo razveljaviti. Tudi te teorije, ki splošno veljajo kot resne znanstvene teorije o predzgodovini in zgodovini – ne samo v Evropi – in ki vodijo v napačno smer, ker so jih postavili na osnovi postavk in predpostavk, so razveljavljene in razgaljene kot napačne, pomanjkljive in pristranske. Posebej moramo povdariti kot vzrok njihovo „latinsko osnovo“, „germansko megalomanijo“ „keltofilijo“ in „slavofobijo“, ki so nastale zaradi nacionalističnih, rsiističnih, delno zgodovinskih in političnih razlogov, povezanih z neznanjem tujih jezikov. Podrobnejša obsodba tega je v [1,6,8,17,18,25,27,32].

Einige Ergebnisse mit der DNA Genealogie des Y-Chromosoms :

Anatole A. Klyosov, Giancarlo T. Tomezzoli: DNA Genealogy and Linguistics. Ancient Europe, Advances in Anthropology 2013. Vol.3, No.2, 101-111, Published Online May 2013 in SciRes (<http://www.scirp.org/journal/aa>).

Igor L. Rozhanskii, Anatole A. Klyosov: Haplogroup R1a, Its Subclades and Branches in Europe during the Last 9000 Years, Advances in Anthropology 2012. Vol.2, No.3, 139-156, Published Online August 2012 in SciRes (<http://www.SciRP.org/journal/aa>)

Anatole A. Klyosov: Ancient History of the Arbins, Bearers of Haplogroup R1b, from Central Asia to Europe, 16,000 to 1500 Years before Present, Advances in Anthropology 2012. Vol.2, No.2, 87-105, Published Online May 2012 in SciRes (<http://www.SciRP.org/journal/aa>)

[2a] Oznaka ali poimenovanje „indoevropsko“ je zahvaljujoč spoznanju DNK genealogije Y-kromosoma zastarelo in enostavno napačno. Indijsko prebivalstvo, ki ima R1a1 haplogrupo – večinoma bramanska kasta ~100 milijonov ljudi – so potomci priseljencev iz ruske ravnine pred ~ 3600 leti in je tako „mlajše“ kot z ProtoIE imenovan jezik takratnega evropskega prebivalstva (R1a1). Tako ni mogoče upoštevati nek indijski, kakor tudi ne iranski jezikovni vpliv, niti ne v vzhodni Evropi – kar sedanje teorije trdijo. Oznako sem zadržal samo zaradi jasnosti pojmovanj, ki bi jih drugače označili kot arijske, ki pa jih je lahko pomotoma poimensko enačiti z zgodovinsko obremenjenimi pojmi.

Tako so sanskrit jezik, kakor tudi Vede, „mlajši“ kot 3600 let, toda sanskrit smatrajo za „verski“ jezik kaste (?), ki je blizu predpostavljene ProtoIE jeziku, ker so ga predajali naslednikom nespremenjenega.

[3] Na primer kritika zgodovinarja v [27], dobesedno str. 629: „... Auch die sprachwissenschaftlichen Grundannahmen sind in die Kritik geraten. Die einseitige Bevorzugung des Stammbaummodells der Sprachentwicklung suggeriert eine stets zunehmende Differenzierung und einen einzigen sprachlichen „Ursprung“, doch werden dabei Interaktionsmodelle – Konvergenzen oder Bildung aus verschiedenen „Wurzeln“ – prinzipiell ausgeschlossen. Die auf diese Weise rekonstruierten sprachlichen Gemeinsamkeiten machen nur ein Bruchteil in den modernen Einzelsprachen aus, so dass auch nur ein Aspekt der Sprachentwicklung dadurch erklärt werden kann. Das rekonstruierte „Indogermanische“ kann deshalb nicht als tatsächlich gesprochene Sprache, sondern lediglich als linguistisches Modell angesehen werden ...“ .

O problemih jezikoslovja glej:

A. Wadler: *Der Turm von Babel*, Urgemeinschaft der Sprachen, Fourier Verlag, Wiesbaden 1997

J. Pokorny : *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Bern 1959

[4] To je dnevna uporaba dvojine, 42 narečij v 7 skupinah.

[5] Brižinski spomeniki, *Monumenta Frisingensia* (9./10. stol.), najstarejši ohranjeni spis v slovenščini (kopija še starejšega) razumejo dobro celo dandanes slovensko govoreči. Hranijo ga v Bavarski državni knjižnici, München.

[6] Šavli J., Bor M., Tomažič I.: *Veneti*, Editiones Veneti, Wien, Boswell 1996

[7] VENETI, Love To Know 1911 Online Encyclopedia 2003, 2004 LoveToKnow, URL:

<http://www.1911encyclopedia.org/Veneti>

[8] J.F. Pajarola: *Raeti Incogniti*, 1997, URL: <http://www.jfp.ch/inhalt/bw/infos/raeti/raeti.htm>

[9] C. VELLEI PATERCVLI HISTORIAE ROMANAE, Liber Posterior, URL:

<http://www.gmu.edu/departments/fld/CLASSICS/vell2.html>

[10] Amianus Marcellinus (330-395?) :*Res Gestae Libri XXXI*; J.W. Drijvers: *Amianus Marcellinus Online Project* (Stand 2005), Rijksuniversiteit Groningen; URL:

<http://odur.let.rug.nl/~drijvers/ammianus/>

[11] Thietmari Merseburgiensis episcopi *Chronicon* (1012-1018) VI, 23-25, in *Monumenta Germaniae Historica*, Hannover 1889. W. Trillmich, *Wissenschaftliche Buchgesellschaft*, Darmstadt 1966, S. 267-269 u.a.

Helmoldi *Chronica Slavorum* (1171), 1/52, Rus. pr. *Isdateljstwo Akademii Nauk SSSR*, Moskva 1963

Opisa retrinega svetišča Thietmarja in Helmolda (pozneje Adama) se bistveno razlikujeta. Ime so spremenilo iz Retre v Radogasta (dobrodošel) zaradi Thietmarjevega (verjetno tudi vesplošnega) neznanja lužiškega jezika. Gostje so bili zmeraj pozdravljeni kot dobrodošli in tuje govoreči so pozdrav zamenjali z imenom. Tudi ime enega božanstva (Provin) ni mogoče vskladiti z nobenim od znanih bogov in je verjetno napačno poročano ime boga Peruna gromovnika. Poleg Peruna in Žive so v Retri častili tudi Svarožiča.

[11a] Ratri (Ratridevi), Rati in Radha so hindujska božanstva, ki so nedvomno istega izvora kot Retra, kar je tudi razvidno iz imen.

Ratri je boginja, starejša kot hindujski panteon in je posebljena tema in noč, sestra vedske boginje jutranjega svita Ushas (vzhod, vstati?). Je dobrohotna in zaščitnica v temi, skrbi za počitek in obnovo življenske sile. V sedanjem hindujskem panteonu je boginja ljubezni, ki je tako zamenjala Laxmi, ženo Vishne. Njena podoba z otoka Bali (Rietberg Museum, Zuerich) predstavlja žensko v visoki nosečnosti, polnih prsi, ki naj bi bila tudi boginja ljubezni in ljubezenske strasti. Rati je v sedanjem hindujskem panteonu boginja ljubezenske strasti in užitka, poročena z bogom ljubezni Kamo in Radha je glavna ljubezenska družica Krishne. Pogosto jo smatrajo za posebljeno boginjo Laxmi. Verjetno izvira odtod žensko ime Rada. Posebljena boginja Laxmi je tudi Sita (*brazda*, od tod naša beseda *žito*), žena Rame v pesnitvi Ramajana. Ona poseblja pojem hčere, žene, matere in kraljice – njen mož pa vse pojme možatosti ipd. Tako so vsa ta božanstva različne posebljene lastnosti Velike Matere, njene ženskosti - manj kot pojem plodnosti, zaščite in skrbi, bolj kot ljubezni, strasti in užitka. Retra pa je tako verjetno veliko starejše božanstvo, je bližje izvorni Veliki Materi. V hindujskem Trimurti (trojica) je Brahma stvarnik, Vishnu zaščitnik in ohranjevalec, Shiva pa uničevalec in tisti, ki pretvarja, in tako tudi prenavlja, kakor tudi stvarnik. V tej hindujski trojici in v prej omenjenih božanstvih, ki so že očitno odsev patriarhata, je tudi razvidnen mlajši „moški“ prevzem „nalog“ Velike Matere - stvarnik (plodnost), zaščitnik itd. Povezava z slovansko Živo, ki je zadržala večino lastnosti Velike Matere, in Vesno, posebljeno pomladjo, kaže, da je do delne razdelitve „nalog“ prišlo že prej v matriarhatu. Obe slovanski božanstvi pa sta tako starejši od hindujskih, njuno sorodnost z hindujskimi pa potrjujeta imeni Živa – Shiva in Vesna – Vishnu.

[12] Dobesedno iz [8]: „In ihrer Gesamtheit betrachtet, bieten die Erwähnungen der Räter in den Werken der antiken Schriftsteller ein sehr buntes Meinungs Panorama. Räter seien entweder Etrusker,

Illyrer oder Kelten gewesen. Es lässt sich vielmehr erahnen, dass die Räter ein Mischvolk aus all den Einflüssen waren, die sich damals im Alpenraum angeboten haben. Auch die Schlüsse,..., müssen wage bleiben: «Die Südalpentäler waren offenbar nicht von Italikern bewohnt, falls man nicht die Veneter zu ihnen zählt, vermutlich auch nicht von Kelten, sondern sie waren von anderen Stämmen besiedelt, sog. «Urvölkern», die in den Augen der antiken Schriftsteller auch als «Räter» galten. »,

[13] Iordanes: Getica

[14] Jona Bobbiensis: Vita St. Columbani

[15] U.S. Census Bureau, Population Division, International Programs Center: Historical estimates of World Population URL: <http://www.census.gov/ipc/www/worldhis.html>

Sorazmerno redka naseljenost – svetovno število prebivalcev manj kot 100 milijonov – v za nas zanimivi dobi vodi k sklepu, da so bili sosedje na splošno v sorodstvu, kar je služilo tudi boljšem sporazumevanju z »istim« jezikom, in je tako tudi bolj ohranjevalo jezik. Prisotnost narečij dokazuje ločitev na velike razdalje in dolge dobe. Islandci so primer ohranili so svoj stari germanski jezik celo tisočletje zaradi redke naseljenosti. Enako velja tudi za Ruse – imajo samo en samoglasnik tam, kjer imajo Slovenci deset. Za Slovenci sledijo Italijani z njihovo narečno raznolikostjo [18]. Razmeroma kratke razdalje v Italiji, posebej pa v Sloveniji, dokazujejo razvoj narečij zaradi velikega časovnega obdobja. Gostota prebivalstva je bila večja (ampak še vedno mala), kakor v prejšnjih. Ravnotako se je zgodilo v Švici. Danes vodijo visoka gostota prebivalstva, pogosti in gosti stiki, k hitrim spremembam v jeziku.

[16] RAETIA, Love To Know 1911 Online Encyclopedia 2003, 2004 LoveToKnow, URL: <http://www.1911encyclopedia.org/Raetia>

[17] Semerano G.: Le origini della cultura europea, Firenze, Oleschki 1984

[18] Vuga L.: Megalitski jeziki - SRP, 2004, URL: <http://www.revijasrp.si/knreversrp/pogum2004-1/megal15.htm>

[19] E. Neumann: Die grosse Mutter, Walter, Zürich 1997

[20] Korene nismo izbral v skladu z glasovnimi premiki pač pa “ad hoc” odgovarjajoče glasovni podobnosti k proučevanim besedam. Zaradi tega jih nisem označil z zvezdico. Za jezikoslovce je to “tabu”, ker lahko vodi do napačnih zaključkov. Toda ta isti očitek velja tudi za priznano metodo, glej lit. v [3].

[21] Cologne Digital Sanskrit Lexicon, T. Malten, K. Stöwe: Sanskrit, Tamil and Pahlavi Dictionaries, Institute of Indology and Tamil Studies, University of Cologne, 1997/2003, URL: <http://webapps.uni-koeln.de/tamil/>

[22] Sorodnica besedi *sekretu*

[23] Slovar slovenskega knjižnega jezika, SAZU, DZS, Ljubljana 2000.

[24] Te besede sem označil z zvezdico, ker jih ne najdemo v [23], to jih razume vsak slovensko govoreči.

[25] S. Zimmer: Germani und Benennungsmotive für Völkernamen in der Antike, Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, Band 34: Zur Geschichte der Gleichung „germanisch – deutsch“, Herausgb. H. Beck et al., Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, Berlin 2004

[26] A. J. Urban: Latein-Wörterbuch, area verlag gmbh, Erfstadt 2005

[27] S. Brather: Ethnische Interpretationen in der frühgeschichtlichen Archäologie, Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, Band 42, Herausgb. H. Beck et al., Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, Berlin 2004

[28] A. A. Lund: Die ersten Germanen - Ethnizität und Ethnogenese, Universitätsverlag C. Winter, Heidelberg 1998

[29] V nemško govorečih področjih še vedno zagovarjajo hipotezo o selitvi narodov. Posebej popularizirajo slovansko selitev, za katero ni nobenega dokaza [25,27]. Zadevo v novejši literaturi previdno označujejo kot nerešeno. Več o slovanski osnovi alpskih toponimov v [6].

- [30] B. P. Lozinski: The Name SLAV* in "Essays in Russian History", Edited by Alan D. Ferguson and Alfred Levin, Archon Books, Hamden, Connecticut 1964, © 1964, The Shoe String Press, Inc. URL: <http://www.kroraina.com/fadlan/lozinski.html>
- [31] W. Pfeifer et al.: Etymologisches Wörterbuch des Deutschen, DTV München 2004
- [32] W. Haubrichs: Theodiscus, Deutsch und Germanisch – drei Ethnonyme, drei Forschungsbegriffe, Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde, Band 34: Zur Geschichte der Gleichung „germanisch – deutsch“, Herausgb. H. Beck et al., Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, Berlin 2004
- [33] Resianica, Dictionary, H. Steenwijk, University of Padova 2004, URL: <http://www.resianica.it/>
- [34] Etruscan Glossary, URL: <http://www.geocities.com/Athens/Forum/2803/EtruscanGlossary.htm>
- [35] V množici teorij o Etruščanih sta najnovejši ugotovili praslovanske in praugro-finske [1] sledove v etruščanščini. V soglasju z paleolitično teorijo kontinuitete – kakor tudi z Herodotom in Homerjem – imata obe strani prav. Več o Retih in Etruščanih glej v [8].
- [36] Dionysius von Halicarnassus, Ρωμαικης Αρχαιλογιας
- [37] Greek-English Dictionary, URL: <http://www.in.gr/>
- [38] A. Dokler: Grško-slovenski slovar, Ljubljana 1915
- [39] Ime Germani je odrešil pozabe Silvius Aeneus Piccolomini – papež Pij II, in Poggio Bracciolini, tajnik vatikanske kurije, verjetno avtor Tacitovih Analov in Germanie, v 15. stoletju zaradi finančnih in političnih namenov Cerkve. Sodobni pojmi Germani, Galci in Kelti so jezikovne ekstrapolacije iz 19. stoletja [25,28].
- [40] V. Weibel: Suittes-Schwyz-Schweiz in Mitteilungen des Historischen Vereins des Kantons Schwyz, 65 (1972) S. 1
- [41] S. Sonderegger: Die Ausbildung der deutsch-romanischen Sprachgrenze in der Schweiz im Mittelalter, in Rheinische Vierteljahrsblätter, 31(1966/67),H.1/4, S. 223-290.
- [42] B.J. Hribovšek: Der Ursprung des Namens Schweiz, poročilo ob podelitvi državljanstva „Einbürgerung“, Zürich 1993
- [43] Anonimen: Hudud al-'Alam, The Regions of the World, A Persian Geography, 372 A.H. - 982 A.D. prev. in razlaga V. Minorsky, Oxford UP, London, 1937, tudi Ibn Rusta in Gardizi, URL: www.kroraina.com/hudud/index.html
- [44] Tukaj v angleškem zapisu, brez diakritičnih znakov.
- [45] Velikomoravski knez v 9. stoletju.
- [46] Govorijo ga največ na jadranski obali in na otokih.
- [47] Gemeinde Schwyz, Geschichtliches, URL: http://www.gemeindeschwyz.ch/geschichtliches_gemeinde_schwyz.htm
- [48] Parc la Mutta Falera, URL: <http://www.parclamutta.falera.net/>
- [49] S prijaznim dovoljenjem Ortsplan, URL: <http://www.ortsplan.ch/>
- swissinfoGEO, Switzerland's geographical information system, URL: <http://www.swissinfogeo.org/>
- Koordinate gorskih vrhov so prevzete iz potankostnih zeljempisnih kart. Karte so prirejene in vrhovi niso poimenovani zaradi boljšega pregleda.
- [50] S prijaznim dovoljenjem občinske uprave Steinerberga, URL: <http://steinerberg.com/Galerie.htm>
- [51] Kanton Schwyz – Amt für Kulturpflege, KIGBO Datenbank, URL: <http://staweb.sz.ch/start.fau?prj=afk-dpfl>
- [52] Dela, v katerih se ukvarjamo z sakralnimi zgradbami, njihovimi položaji, njihovimi relativnimi višinskimi položaji, položaji h glavnim stranem neba, h gorskim vrhovom in njihovim sencam, kakor tudi s sončnim položajem ob važnih in ob verskih datumih, ne moremo tukaj obravnavati. Računi za sedaj uporabljene podatke smo bili naredili s programom Skyplot Software. Uporabili smo astronomski in ne dejansko vidni, zemljepisnemu reliefu odgovarjajoči horizont. F. P Thielen: Skyplot Pro, Das grosse Astronomie-Paket, Data Becker GmbH 1996.

[53] Položaji sakralnih zgradb so bili določeni glede na rozeto gorskih vrhov in zaradi tega moramo uporabiti tudi ista topološka merila. Mythni niso del rozete in zato je njihov neposreden odnos do sakralnih zgradb pomemben, ker ne sledi sam po sebi iz topoloških odnosov v rozeti. Moramo poudariti, da je bilo poznavanje projekcije reliefa na ravnino bistveno. Rozeta gorskih vrhov je pravzaprav projekcija položajev gorskih vrhov na horizontalno ravnino. Relativne višine gora nismo upoštevali. To morda pojasni lahka odstopanja položajev kapelic od sečišč črt v rozeti. Odstopanja v razdaljah sakralnih zgradb od vrhov Mythnov so pomembna in jih ne moremo zanemariti. Zaradi tega so uporabili projekcije razdalj na horizontalno ravnino. To pa potrjuje, da so stari Švicarji bili večji več kot osnovne geometrije. Brez težav so določevali oddaljenosti in jih merili s pravili o podobnih trikotnikih. To je bilo dovolj za določevanje vseh potrebnih topoloških podatkov.

[54] D.J. Ovsec: Slovanska mitologija in verovanja, DOMUS, Ljubljana 1991

[55] J. Petkovšek: Belinov kodeks, Jutro, Ljubljana 2005

[56] Razstava: Najstarejši evropski koledar, Narodni muzej Ljubljana, URL: [http:// www.narmuz-lj.si/orion/najstarejsi-evrop-koledar.htm](http://www.narmuz-lj.si/orion/najstarejsi-evrop-koledar.htm) ; Durman Aleksandar: Vučedolski Orion i najstariji evropski koledar, Vukovar 2000

[57] Upodobitev ozvezdja Gostosevcev (Plejad) iz mlajše kamene dobe. Več o zvezdnih kultih na alpskem področju gl. <http://www.moebiusonline.eu/guardiamo/Pleiadi.shtml>
<http://digilander.libero.it/archeoastronomia/astronom2.htm>

Kamnarez Gostosevcev

Naslovnica

Charles Giron, 1901: "Le berceau de la confédération", "Die Wiege der Eidgenossenschaft"
("Zibelka zapriseženega tovarišstva")

Stenska slika, Nationalratssaal, Bundeshaus, Bern

Foto.: Peter Mosimann, Wikimedia Commons